

PAŽYMA

apie pagrindinių ir kitų miško kirtimų nutraukimo Europos Bendrijos svarbos natūralių miško buveinių plotuose galimą poveikį ekonominiu, socialiniu ir ekologiniu aspektais

2019 m. sausio 23 d. Nr. 01-1

Vadovaujantis 2018 m. lapkričio 13 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro pavedimu Nr. D18-56 „Dėl plynųjų miško kirtimų mažinimo ir Europos Bendrijos (toliau – EB) svarbos natūralių miško buveinių apsaugos miškuose“ (toliau – Pavedimas), Valstybinės miškų tarnybos direktoriui kartu su VĮ Valstybinių miškų urėdijos direktoriumi ir Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos direktoriumi pavesta atlikti vertinimą dėl galimo poveikio ekonominiu, socialiniu ir ekologiniu (Natura 2000 tinklo pakankamumo) aspektais, jeigu būtų taikomi šie pagrindinių ir kitų buveinės kokybę reikšmingai mažinančių miško kirtimų EB svarbos natūralių miško buveinių plotuose, esančiuose visų nuosavybės formų miškuose, nutraukimo scenarijai:

- a) miško kirtimai nevykdomi visose kartografuotose EB svarbos miško buveinėse visoje šalies teritorijoje;
- b) miško kirtimai nevykdomi kartografuotose EB svarbos miško buveinėse, esančiose BAST ir Vietovių teritorijose;
- c) miško kirtimai nevykdomi kartografuotose EB svarbos miško buveinėse, esančiose BAST ir Vietovių teritorijose, tokiam plote, kad neprioritetinių tipų miško buveinių būtų apsaugota mažiausiai 20 % ploto ir prioritetinių tipų miško buveinių – mažiausiai 60 % ploto; jei BAST ir Vietovių teritorijose tam tikrų miško buveinių nepakanka, miško kirtimai nevykdomi ir už BAST ir Vietovių teritorijų ribų esančiuose miško plotuose; tokie plotai prioriteto tvarka turi būti numatyti pirmiausia kitose saugomose teritorijose, o jų nepakankant – už saugomų teritorijų ribų tokiu mastu, kad kiekvienam buveinių tipui atitinkamai būtų pasiekta ne mažesnė nei 20 ir 60 % ploto apsauga.

I. Pavedime nurodytam poveikiui įvertinti buvo išanalizuota:

- 1) Lietuvos Respublikos miškų valstybės kadastrė (toliau – Miškų kadastras) registruotos miško žemės naudmenų charakteristikos;
- 2) Valstybinės miškų apskaitos ir Nacionalinės miškų inventorizacijos (toliau – NMI) duomenys EB svarbos natūralių miško buveinių (toliau – Buveinės) plotuose;
- 3) buveinių kartografavimo duomenys (2012-2014 m. projekto „EB svarbos natūralių buveinių inventorizavimas visoje šalyje“ (BIGIS) duomenys).

II. Vertinimas atliktas atsižvelgiant į šalies tarptautinius ir nacionalinius įsipareigojimus:

- 1) *užtikrinti biologinę įvairovę, apsaugant natūralias buveines ir laukinę fauną bei florą Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių teritorijoje.* EB Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (toliau – Buveinių direktyva) priimta natūralioms buveinėms ir laukinei faunai bei florai išsaugoti ir jų būklei gerinti. Buveinės ir rūšys, kurioms gresia išnykimas, sudaro Bendrijos gamtos paveldo dalį, o joms išsaugoti reikia imtis priemonių EB mastu.
- 2) *užtikrinti ilgalaikę visų laukinių paukščių rūšių apsaugą ES* pagal nustatytas šių rūšių apsaugą ir naudojimo taisykles. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 79/409/EEC dėl laukinių paukščių apsaugos (Paukščių direktyva) priimta 1979 m. balandžio 2 d., reglamentuojanti

ilgalaikę visų laukinių paukščių rūšių apsaugą Europos Sąjungoje. Paukščių direktyvoje nustatyta apsauga yra taikoma paukščiams, jų kiaušiniams, lizdams ir buveinėms.

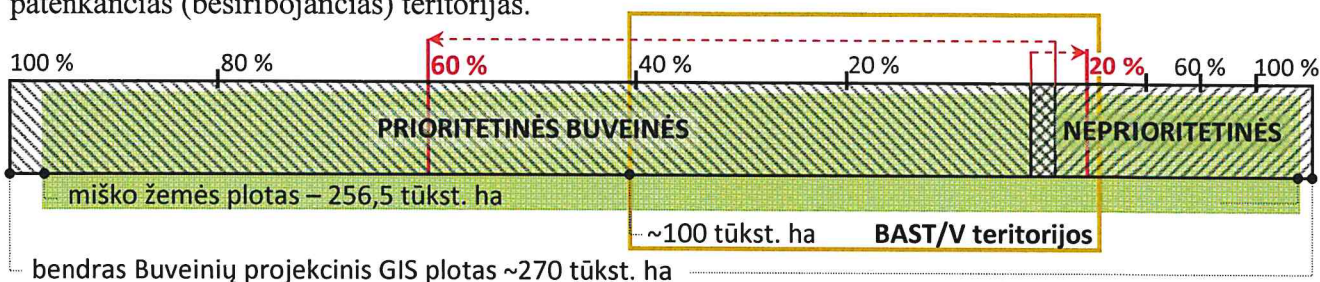
- 3) **sukurti Natura 2000 teritorijų ekologinį tinklą**, įgyvendinant Buveinių ir Paukščių direktyvų reikalavimus.
- 4) **sustabdyti biologinės įvairovės nykimą ir ekosistemų paslaugų blogėjimą** bei jas kuo labiau atkurti, kartu suaktyvinant ES veiksmus siekiant užkirsti kelią visuotiniam biologinės įvairovės nykimui, paspartinti ES perėjimą prie tausojančiai išteklius naudojančios ekologiškos ekonomikos. ES Biologinės įvairovės strategija iki 2020 m. – sudėtinė strategijos „Europa 2020“ dalis.
- 5) išvengti ir pašalinti biologinės įvairovės nykimo ir nuostolių priežastis pradinėje stadijoje, pripažįstant *neįkainojamą biologinės įvairovės vertę*, ekologinę, gamtinę, socialinę, ekonominę, mokslinę, pažintinę, kultūrinę, rekreacinę bei estetinę biologinės įvairovės ir jos komponentų svarbą, didelę biologinės įvairovės reikšmę gyvybę palaikančių biosferos sistemų evoliucijai bei išsaugojimui, pripažįstant, kad *biologinės įvairovės išsaugojimas yra bendra žmonijos pareiga*. Valstybės yra atsakingos už savo biologinės įvairovės išsaugojimą ir stabilų biologinių išteklių naudojimą, nes biologinė įvairovė dėl žmogaus veiklos pastebimai skurdėja. Pagrindinė biologinės įvairovės išsaugojimo sąlyga yra ekosistemų ir natūralių buveinių išsaugojimas in-situ, rūšių gyvybingų populiacijų išlaikymas ir atkūrimas jų natūraliose sąlygose. Biologinės įvairovės apsaugai *reikalingi žymūs kapitaliniai įdėjimai* ir iš jų laukiama nemažai ekologinės, ekonominės ir socialinės naudos. Biologinės įvairovės konvencija (1992) – vienas iš pagrindinių teisės aktų, reglamentuojančių biologinės įvairovės apsaugą tarptautiniame kontekste.
- 6) **išsaugoti laukinę augaliją ir gyvūniją jų natūraliose buveinėse**, ypatingą dėmesį skiriant griežtai nykstančių arba retų rūšių apsaugai. Europos laukinės gyvūnijos ir gamtinių buveinių apsaugos konvencija (1979 m.).
- 7) įgyvendinti Berno konvencijos reikalavimus, kurie perkelti į Saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų (1997), Laukinės gyvūnijos (1997), Laukinės augalijos (1999) įstatymus.
- 8) **reglamentuoti** miškų atkūrimą, apsaugą bei naudojimą ir sudaryti teisinis prielaidas, kad visų nuosavybės formų miškai būtų tvarkomi pagal vienodus tvaraus ir subalansuoto miškų ūkio principus, užtikrinant racionalų miškų išteklių naudojimą ir siekiant aprūpinti šalies pramonę žaliava, suteikti šaliai didžiausią socialinę ir ekonominę naudą, *užtikrinant biologinės įvairovės išsaugojimą*, miškų produktyvumo didinimą, kraštovaizdžio stabilumą ir aplinkos kokybę, galimybę dabar ir ateityje atlikti ekologines, ekonomines ir socialines funkcijas nedarant žalos kitoms ekosistemoms.
- 9) **sustabdyti biologinės įvairovės nykimą ir ekosistemų bei jų funkcijų praradimą** ir, kai įmanoma, jas atkurti. Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų planas.

1. BENDRA INFORMACIJA APIE EB SVARBOS NATŪRALIŲ MIŠKO BUVEINIŲ SKAIČIŲ IR PLOTUS, ESANČIUS VISŲ NUOSAVYBĖS FORMŲ MIŠKUOSE

2018 m. duomenimis šalies miškuose yra kartografuota apie 60 tūkst. Buveinių, iš kurių apie 13 tūkst. (22 %) išskirta Natura 2000 buveinių apsaugai svarbiose ir Vietovių (toliau – BAST/V) teritorijose. Buveinių, patenkančių ir nepatenkančių į BAST/V teritorijas ar su jomis besiribojančių, plotai pateikti 1 lentelėje. Bendras prioritетinių Buveinių, patenkančių ar iš dalies patenkančių į BAST/V teritorijas, plotas sudaro 89 tūkst. ha (t. y. ~41 % visų prioritетinių Buveinių, kartografuotų Lietuvoje, ploto), neprioritetinių Buveinių, patenkančių ar iš dalies patenkančių į BAST/V teritorijas plotas sudaro 18 tūkst. ha (t. y. ~31 % visų neprioritetinių Buveinių, kartografuotų Lietuvoje, ploto).

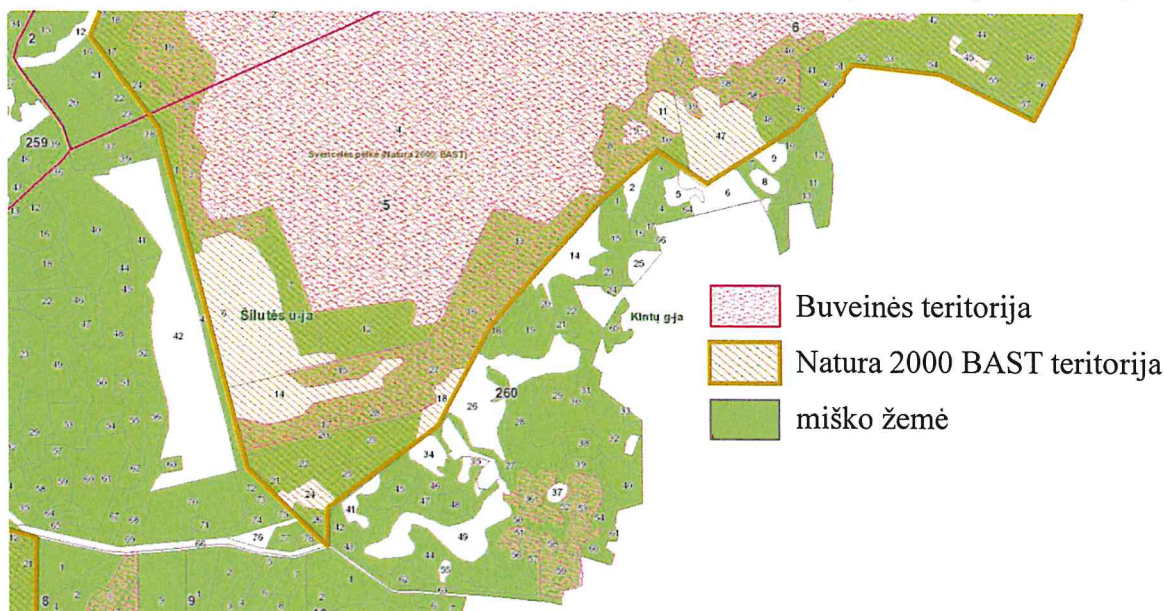
Buveinės požymis	Bendras plotas	Buveinės prioritetiškumas		
		prioritetinė (P)	neprioritetinė (N)	iš jų mozaika (P/N)
Buveinė pilnai patenkanti į BAST/V teritorijas	71	62 (28,6 %)	10 (16,8 %)	1
Buveinė dalinai patenkanti į BAST/V teritorijas	34	27 (12,4 %)	8 (14,3 %)	1
Buveinė nepatenkanti į BAST/V teritorijas	165	128 (59,0 %)	39 (68,9 %)	2,5
Iš viso (1000 ha/proc.)	270	217 (100 %)	57 (100 %)	4,5

Siekiant užtikrinti Pavedime (C scenarijus) nurodytą: 1) prioritetinių Buveinių apsaugą mažiausiai 60 % ploto, būtina apsaugoti ne mažesnę kaip 130,4 tūkst. ha prioritetinių Buveinių plotą, o 2) neprioritetinių Buveinių apsaugą mažiausiai 20 % ploto, būtina apsaugoti ne mažesnę kaip 11,4 tūkst. ha neprioritetinių Buveinių plotą. Kadangi prioritetinių Buveinių, patenkančių į BAST/V teritorijas, dalis yra mažesnė nei reikalaujama Pavedime (t. y. 60 % ploto), papildomai už šių teritorijų ribų turėtų būti saugoma dar virš 41 tūkst. ha prioritetinių Buveinių, o neprioritetinių Buveinių atveju – reikalaujamai Buveinių daliai (20 % ploto) apsaugoti, būtina išsaugoti visas į BAST/V teritorijas pilnai patenkančias Buveines (9,6 tūkst. ha) ir apie 1,8 tūkst. ha dalinai į jas patenkančias (besiribojančias) teritorijas.

2. MIŠKŲ CHARAKTERISTIKOS EB SVARBOS NATŪRALIŲ MIŠKO BUVEINIŲ PLOTUOSE

Medynai su išskirtomis Buveinėmis buvo nustatyti sukirtus Buveinių ribų GIS sluoksnį su Miškų kadastru registruotu miškų (miško žemės) sluoksniu, taip pat identifikavus NMI apskaitos barelius, patenkančius į Buveinių plotą. Pagal GIS sukirtimo duomenis nustatyta, kad visos miško žemėje išskirtos Buveinės užima apie 256,5 tūkst. ha medynų (miško žemės) plotą (2 lentelė), o likusi Buveinių dalis (~13 tūkst. ha) išskirta pelkėse, pievose, krūmynuose ar kitoje ne miško žemėje. Didžiausia Buveinių tarpe ploto dalis tenka pušynams – 38,9 % ir juodalksnynams – 17,2 % (2 pav.).

1 pav. EB svarbos natūralių miško buveinių išdėstymo Miškų kadastro žemėlapyje fragmentas

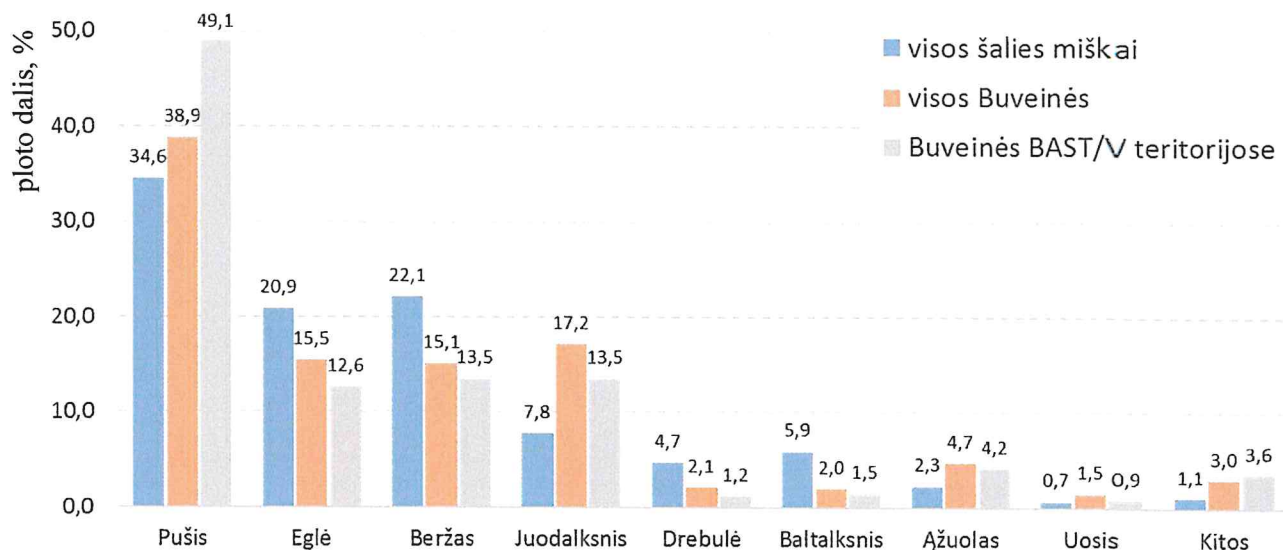
Dvigubai didesnėje dalyje, nei įprastai sutinkama Lietuvoje, Buveinių išskirta ąžuolynuose – 4,7 % (tai sudaro 25,9 % visų šalies ąžuolynų) ir uosynuose – 1,5 % (tai sudaro 29,1 % visų šalies uosynų). Mažiausia dalis Buveinių patenka į drebulynus – 2,1 % (tai sudaro 5,5 % šalies drebulynų) ir baltalksnynus – 2,0 % (tai sudaro 4,2 % šalies baltalksnynų) (2 pav.).

2 lentelė. EB svarbos natūralių miško buveinių ploto, išskirto Lietuvos miškuose, pasiskirstymas pagal vyraujančias medžių rūšis, miškų nuosavybę ir miškų grupes

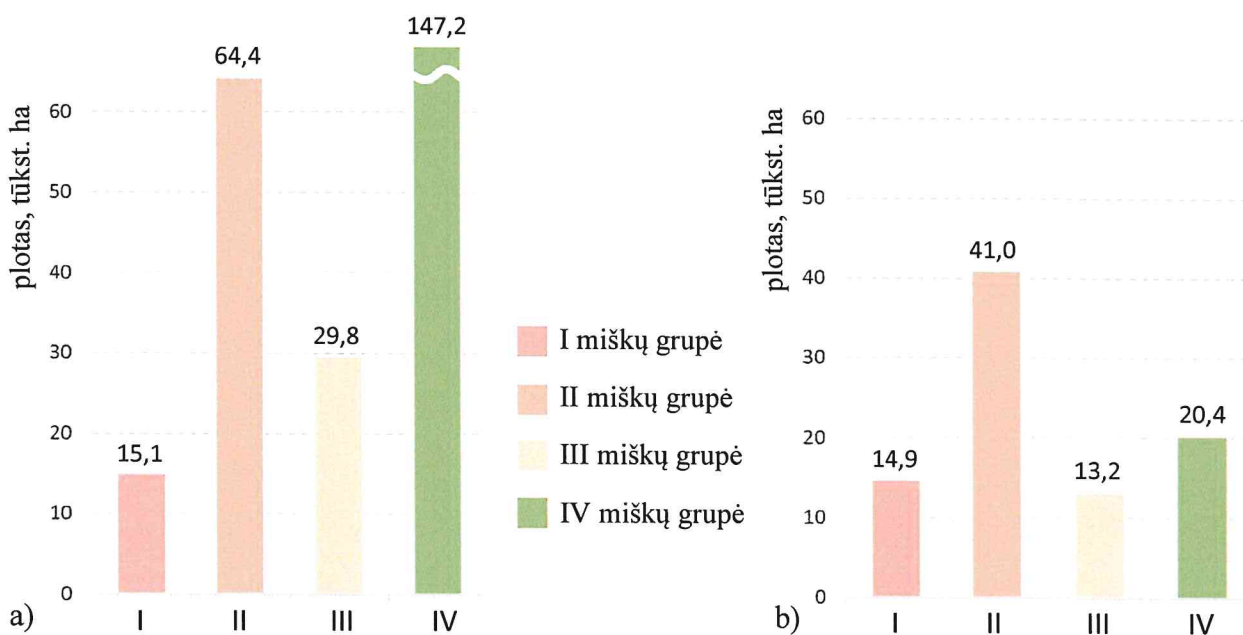
pagal Valstybinę miškų apskaitą 2018-01-01 ir GIS sluoksnius

Rodiklis		Vyraujanti medžių rūšis										Buveinių ploto dalis miškų grupėje, %
		Pušis	Eglė	Beržas	Juodalksnis	Drebulė	Baltalksnis	Ąžuolas	Uosis	Kitos	Iš viso	
Medynų plotas Lietuvoje	tūkst. ha	712	430	454	160	96	122	47	14	23	2056	
	%	34,6	20,9	22,1	7,8	4,7	5,9	2,3	0,7	1,1	100,0	
Visos Buveinės												
Buveinių plotas	tūkst. ha	99,9	39,8	38,8	44,0	5,3	5,1	12,1	3,9	7,6	256,5	
	%	38,9	15,5	15,1	17,2	2,1	2,0	4,7	1,5	3,0	100,0	
II-IV miškų gr. brandžių medynų plotas Buveinėse, tūkst. ha		17,7	13,6	13,5	14,4	2,9	2,6	2,3	0,2	2,0	69,1	
brandžių medynų dalis nuo Buveinių ploto II-IV m.gr., %		19,5	35,2	36,4	34,2	58,3	51,4	19,3	3,9	27,6	28,6	
Buveinių plotas pagal miškų grupes, %	I	9,2	2,9	4,6	4,6	4,9	1,7	3,3	0,6	2,8	5,9	62,0
	II	28,7	22,6	17,8	14,5	14,0	42,7	39,6	31,6	59,3	25,1	26,3
	III	11,8	9,7	10,3	13,5	6,7	18,1	12,6	9,6	11,3	11,6	10,8
	IV	50,3	64,8	67,3	67,4	74,4	37,4	44,5	58,2	26,5	57,4	9,7
Buveinių plotas pagal valdytojus, %	valst. r.	71,3	65,7	56,0	59,5	58,0	13,6	59,8	41,1	44,2	62,8	
	privatūs	24,3	30,3	33,6	31,1	35,7	57,6	31,9	43,7	38,1	29,8	
	rezerv.	4,5	4,0	10,4	9,4	6,2	28,8	8,3	15,2	17,6	7,4	
Buveinės patenkančios į BAST/V teritorijas												
Buveinių plotas	tūkst. ha	43,9	11,2	12,1	12,0	1,1	1,3	3,8	0,8	3,2	89,5	
	%	49,1	12,6	13,5	13,5	1,2	1,5	4,2	0,9	3,6	100,0	
II-IV miškų gr. brandžių medynų plotas Buveinėse, tūkst. ha		5,7	2,4	2,5	2,8	0,4	0,4	0,4	0,0	0,6	15,3	
brandžių medynų dalis nuo Buveinių ploto II-IV m.gr., %		16,4	24,0	24,5	28,0	44,4	34,9	12,6	2,0	19,7	20,6	
Buveinių plotas pagal miškų grupes, %	I	20,5	9,9	14,5	16,5	23,5	6,4	10,5	2,8	6,4	16,6	60,6
	II	42,6	49,3	43,0	37,2	40,5	77,5	66,1	71,3	78,6	45,8	16,7
	III	16,3	13,1	14,2	15,8	10,2	13,9	12,8	8,7	6,0	14,8	4,8
	IV	20,6	27,7	28,3	30,5	25,9	2,1	10,7	17,2	9,1	22,8	1,4
Buveinių plotas pagal valdytojus, %	valst. r.	78,5	78,7	72,2	74,7	78,2	21,9	73,2	57,0	54,8	75,0	
	privatūs	18,4	17,4	18,5	17,9	15,5	41,6	18,1	25,6	27,1	18,9	
	rezerv.	3,1	4,0	9,3	7,4	6,3	36,5	8,8	17,4	18,1	6,1	
Buveinės (saugant 60 % prioritetinių ir 20 % neprioritetinių)												
Buveinių plotas	tūkst. ha	64,6	13,6	19,8	22,0	1,8	2,4	5,3	1,6	3,9	135,2	
	%	47,8	10,1	14,6	16,3	1,3	1,8	3,9	1,2	2,9	100,0	
II-IV miškų gr. brandžių medynų plotas Buveinėse, tūkst. ha		10,3	3,6	5,6	6,4	0,8	1,1	0,8	0,1	0,8	29,4	
brandžių medynų dalis nuo Buveinių ploto II-IV m.gr., %		18,7	28,5	30,9	31,9	51,4	45,9	16,4	3,3	22,0	24,5	
Buveinių plotas pagal miškų grupes, %	I	14,4	8,4	9,0	9,2	14,1	3,6	7,5	1,4	5,7	11,3	62,0
	II	34,5	39,2	28,4	23,1	28,1	56,3	53,8	47,2	71,4	34,5	19,1
	III	13,4	11,4	12,0	14,4	8,4	16,9	12,5	9,1	8,6	12,9	6,3
	IV	37,8	41,1	50,6	53,3	49,3	23,2	26,2	42,3	14,3	41,3	3,7
Buveinių plotas pagal valdytojus, %	valst. r.	75,1	75,4	61,8	65,5	67,9	16,6	66,6	46,9	47,6	69,0	
	privatūs	21,1	20,9	27,8	26,1	25,5	51,1	24,5	36,4	32,3	24,1	
	rezerv.	3,8	3,7	10,4	8,5	6,7	32,3	9,0	16,6	20,1	6,9	

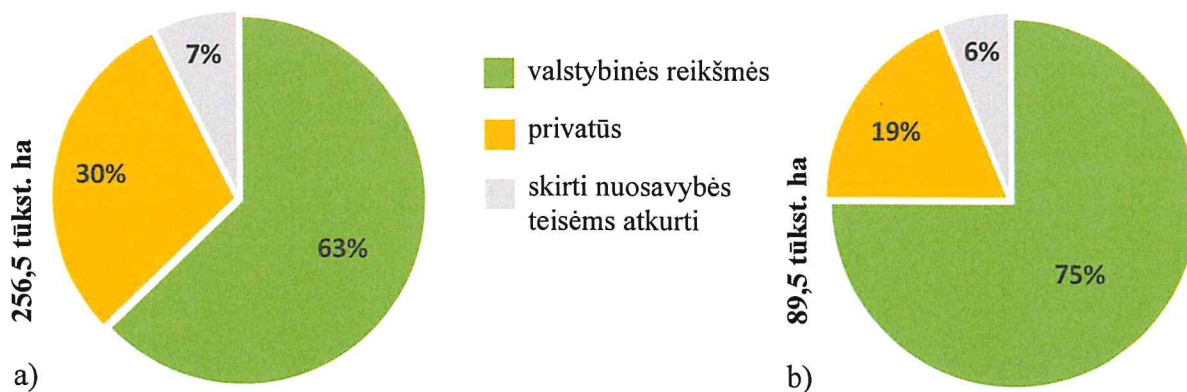
Pastaba: bendros sumos lentelėje ne visada sutampa su atskirų dedamųjų suma dėl apvalinimo.

2 pav. Visų šalies ir Buveinėse esančių miškų (medynų) pasiskirstymas pagal medžių rūšinę sudėtį

3 pav. Buveinėse esančių miškų pasiskirstymas pagal miškų grupes: a) visos Buveinės, b) Buveinės, esančios BAST/V teritorijose

4 pav. Buveinėse esančių miškų pasiskirstymas pagal miškų nuosavybę: a) visos Buveinės, b) Buveinės, esančios BAST/V teritorijose

Rezervatiniuose, I grupės miškuose Buveinės išskirtos 3/5 šių miškų (62 %), o II grupės miškuose – ketvirtadalyje šios grupės miškų (26 %, 2 lent.). Pagal skirtingas medžių rūšis nuo 50 iki 75 % Buveinių patenka į IV grupės medienos auginimui skirtų ir intensyviai ūkininkaujamų pušies, eglės, beržo, drebulės ir juodalksnio medynų (užimančių daugiau nei 135 tūkst. ha plotą) (3 pav.).

63 % visų Buveinių išskirta valstybinės reikšmės, 30 % privačiuose ir 7 % – miškuose, skirtuose nuosavybės teisėms atkurti (2 lentelė, 4(a) pav.).

Buveinės, patenkančios į BAST/V teritorijas, užima 89,5 tūkst. ha medynų plotą, daugiausia jų yra pušnuose (49,1 %), visų kitų medžių rūšių atstovavimas šiose Buveinėse yra iki 4 procentiniais punktais mažesnis, palyginti su visomis Buveinėmis (2 pav.). Gerokai mažiau šių BAST/V teritorijų Buveinių II grupės miškuose – tik 16,7 % nuo viso II grupės miškų ploto (2 lentelė). Gerokai mažesnė BAST/V teritorijų Buveinių dalis tenka III ir IV grupės miškams. III grupėje šio tipo Buveinės užima 4,8 %, o IV grupės medynuose – 1,4 % nuo viso šių grupių medynų ploto. Gerokai didesnė BAST/V teritorijų Buveinių dalis tenka valstybinės reikšmės miškams – 75,0 %, o privatiems – tik 18,9 % medynų ploto (2 lentelė, 4 pav.).

Saugant 60 % prioritetinių ir 20% neprioritetinių Buveinių, jos pasiskirsto į Buveines patenkančias į BAST/V teritorijas ir esančias už jų ribų. Prioritetinės Buveinės, esančios BAST/V teritorijose nesudaro 60 % bendro jų ploto, todėl reikia saugoti ir dalį Buveinių, esančių už šių teritorijų ribų. Į BAST/V teritorijas patenka daugiau nei 20 % neprioritetinių Buveinių, todėl jų saugoti už šių teritorijų ribų, ribojant miško kirtimus, nėra būtina. Šioms Buveinėms (60 % prioritetinių ir 20 % neprioritetinių) tenka 135,2 tūkst. ha medynų plotas, jis yra beveik du kartus mažesnis už visų Buveinių medynuose plotą (2 lentelė). III miškų grupėje šio tipo Buveinės užima 6,3 %, o IV grupės medynuose – 3,7 % nuo viso tos grupės medynų ploto. Šio tipo Buveinių 69,0 % tenka valstybinės reikšmės miškams, privatiems – 24,1 %, o skirtiems nuosavybės teisėms atkurti – 6,9 % medynų ploto. Pagal daugelio šio tipo Buveinių ploto pasiskirstymą, jos užima tarpinę padėtį tarp visų Buveinių ir BAST/V teritorijų Buveinių.

Visų Lietuvos miškų medynų rodiklių palyginimas su visų Buveinių ir BAST/V teritorijų Buveinių rodikliais rodo, kad Buveinėse esantys medynai yra 21-28 metais vyresni (3 lentelė). Didesnis amžius lemia ir didesnius medyno tūrius, mažesnius tūrio prieaugius. Mažėjantys augaviečių indeksai atitinka jų mažėjimo, didėjant amžiui, tendenciją Lietuvos miškuose. Didesni medynų, su išskirtomis Buveinėmis, skalsumai rodo, kad Buveinės išskirtos didesnio nei vidutinis produktyvumo medynuose. Tai patvirtina brandžių bei bręstančių medynų su išskirtomis Buveinėmis rodiklių palyginimas atitinkamai su brandžių ir bręstančių visų medynų rodikliais (3 lent.).

Brandžių ir bręstančių medynų, kuriuose išskirtos Buveinės, amžius yra atitinkamai 13-17 bei 5-7 m. didesnis, palyginti su visų brandžių medynų amžiumi. Taip pat didesni medynų su išskirtomis Buveinėmis visi kiti rodikliai: augaviečių našumo indeksai, skalsumai, vidutiniai medžių tūriai ir net prieaugiai. Tai rodo, kad Buveinės išskirtos ne tik našesnėse augavietėse, bet ir geriau suformuotuose, aukštesnio produktyvumo medynuose. Tokie medynai yra vertingi ir biologinės įvairovės prasme.

3 lentelė. Pagrindinių medynų rodiklių su išskirtomis EB svarbos natūraliomis miško buveinėmis palyginimas su visų medynų charakteristikomis pagal NMI 2017 m. duomenis

A. Visi medynai

Objektas	Rodikliai									
	Vidut. amžius	H _{AB} , m	D _{AB} , cm	Skalsumas	Medžių tūris, m ³ /ha			Tūrio prieaugis, m ³ /ha per 5 m.		
	I ardas	I ardas	I ardas	I ardas	Ia	Ia	Viso	Ia	Ia	Viso
Visi miškai	54	26,7	32,8	0,77	241,3	16,1	257,5	44,1	4,2	48,3
a) visos Buveinės	75	24,1	30,8	0,78	277,4	21,8	299,2	37,6	5,3	42,9
b) BAST/V teritorijų Buveinės	82	22,7	28,3	0,80	280,6	24,5	305,0	33,4	5,2	38,6

B. Brandūs medynai III-IV miškų grupės

Objektas		Rodikliai					
		Vidut. amžius	H _{AB} , m	D _{AB} , cm	Skalsumas	Medžių tūris, m ³ /ha	Tūrio prieaugis, m ³ /ha per 5 m.
		I ardas	I ardas	I ardas	I ardas	Ia+IIa	Ia+IIa
Visi miškai	brandūs	77	24,6	30,1	0,77	336	42,0
	bręstantys	62	25,0	30,6	0,81	310	48,6
a) visos Buveinės	brandūs	90	25,0	32,2	0,79	364	46,2
	bręstantys	67	24,3	30,3	0,80	306	49,5
b) BAST/V teritorijų Buveinės	brandūs	94	26,1	30,8	0,87	431	47,5
	bręstantys	69	24,7	29,4	0,77	322	52,6

3. MIŠKO KIRTIMŲ NUTRAUKIMO EB SVARBOS NATŪRALIŲ MIŠKŲ BUVEINIŲ PLOTUOSE ĮVERTINIMAS EKONOMINIŲ ASPEKTU

Visiems trims Buveinių saugojimo scenarijams atliktas ekonominių praradimų dėl miško kirtimų nutraukimo įvertinimas II, III ir IV grupių miškuose. Šie praradimai vertinami medienos išteklių (žaliavos), taip pat pinigine išraiškomis. Medienos žaliavos praradimai vertinami medienos kiekiu, kuris vidutiniškai per metus būtų gautas iš miško, ūkininkaujant bei vykdant tarpinius ir pagrindinius miško kirtimus, atsižvelgiant į medyno apyvartos trukmę (apatinė kirtimo amžiaus riba plius 9 metai atitinkamoje miškų grupėje), medžių rūšį, sukauptą brandžiuose medynuose stiebų tūrį. Praradimai dėl pagrindinio miško naudojimo nutraukimo nustatyti dviem metodais: pagal tolygų miško naudojimą visam apyvartos periodui bei naudojimą einamajam dešimtmečiui pagal dabartinį brandžių medynų plotą. Vidutinis metinis realus pirmo dešimtmečio miško naudojimas nustatomas brandžių medynų plotą dalijant iš vidutinio, šiuo metu taikomo, jų iškirtimo laiko atskirai valstybiniuose ir privačiuose miškuose. Tarpinis miško naudojimas nustatytas pagal ilgalaikę miškininkystės praktiką bei atsižvelgiant į prieaugio komponentų struktūrą. Per pastarąjį dešimtmetį tiek valstybiniuose, tiek ir privačiuose šalies miškuose yra nusistovėjęs toks gaunamos medienos tūrio santykis: 1/3 iš tarpinio ir 2/3 iš pagrindinio miško naudojimo. Piniginiai praradimai vertinami pagal 2018 m. indeksuotas nenukirto miško kainas, atsižvelgiant į medynų, skirtų atskirai pagrindiniam ir atskirai tarpiniam miško naudojimui, prekinę struktūrą, nustatytą pagal NMI duomenis (šaltinis: NMI 2017).

3.1 Medienos žaliavos nepanaudojimas dėl miško kirtimų nutraukimo visų EB svarbos natūralių miško buveinių plotuose (A scenarijus)

Tolygus miško naudojimas (metinis). Tolygus miško naudojimas visose Buveinėse sudarytų 2 611 ha, tai tolygu 12 % visoje šalyje galimo tolygaus miško naudojimo. Pagrindiniai miško kirtimai Buveinių teritorijoje, esant tolygiam miško naudojimui, sudarytų 933 tūkst. m³, tarpiniai miško kirtimai – 467 tūkst. m³ stiebų medienos, prarandant atitinkamai 45,3 mln. eurų kasmet nenukirto miško kainomis. Didžiausi praradimai būtų IV grupės ūkiniuose miškuose – 30,5 mln. eurų arba 67 % visų praradimų. Didžiausi praradimai visose Buveinėse, esant tolygiam miško naudojimui, tektų valstybinės reikšmės miškams – 62 % stiebų tūrio ir 63 % medienos vertės nuo atitinkamų praradimų visose Buveinėse. Esant tolygiam miško naudojimui dabartiniai brandūs medynai būtų kertami per 27 metus. Pagal dabartinę miško naudojimo normos įvertinimo praktiką šalyje ekonomiškai tai nėra racionalu.

Realus I-mo dešimtmečio miško naudojimas. Perskaičiavę miško naudojimo apimtį pagal šiuo metu taikomą miško naudojimo apimčių nustatymo metu priimtą vidutinę medynų iškirtimo trukmę (valstybiniuose miškuose pušiai, eglei, beržui, juodalksniui – vidutiniškai 16 metų, ąžuolui – 30, uosiu – 20, dreblei ir baltalksniui – 12 metų, privačiuose miškuose – visoms medžių rūšims – 10 metų) patikslinome medienos žaliavos praradimus. Visų Buveinių bei visų nuosavybių formų

miškų medynuose nutraukus kirtimus, pagrindiniame miško naudojime I-ą dešimtmetį kasmet būtų nepanaudojama 1,84 mln. m³, tarpiniame – 0,92 mln. m³, iš viso 2,76 mln. m³ medienos (5 182 ha plote). Nenukirsto miško kainomis tai prilygsta 84,8 mln. eurų kasmet, iš jų 62,8 mln. pagrindiniame ir 22,0 mln. eurų tarpiniame miško naudojime.

3.2 Medienos žaliavos nepanaudojimas dėl miško kirtimų nutraukimo EB svarbos natūralių miško buveinių, patenkančių į BAST/V teritorijas, plotuose (B scenarijus)

Tolygus miško naudojimas. Didžiausia tolygaus miško naudojimo dalis BAST/V teritorijų Buveinėse tenka II grupės miškams – 45 %, kai visų Buveinių atveju net 69 % teko IV grupės miškams. Pagrindiniai miško kirtimai BAST/V teritorijų Buveinėse prie tolygaus miško naudojimo sudarytų 0,251 mln. m³, tarpiniai – 0,126 mln. m³, negaunant atitinkamai iš viso 12,4 mln. eurų pajamų kasmet nenukirsto miško kainomis. Daugiausia lėšų būtų negauta II miškų grupės ekosistemų apsaugos bei rekreaciniuose miškuose – 5,7 mln. eurų kasmet arba 46 % visų lėšų. Esant tolygiam miško naudojimui šio tipo Buveinių dabartiniai brandūs medynai būtų kertami per 22 metus. Tai padidintų medynų žūties riziką, jie natūraliai keistųsi. O tai ekonomiškai nėra racionalu.

Realus pirmo dešimtmečio miško naudojimas. Perskaičiavę miško naudojimo apimtį pagal šiuo metu taikomą miško naudojimo apimčių nustatymo metu priimtą vidutinę medynų iškirtimo trukmę, kaip ir visų Buveinių atveju, patiksliname medienos tūrio nepanaudojimą. Buveinių, patenkančių į BAST/V teritorijas, visų nuosavybių miškų medynuose nutraukus miško kirtimus pagrindiniame miško naudojime I dešimtmetį būtų negauta 0,40 mln. m³, tarpiniame – 0,20 mln. m³, iš viso 0,60 mln. m³ medienos žaliavos kasmet (4 lentelė). Nenukirsto miško kainomis negautų lėšų suma kasmet sudarytų 19,0 mln. eurų, iš jų 14,1 mln. eurų pagrindiniame ir 4,9 mln. tarpiniame miško naudojime.

4 lentelė. Kasmetinės negautos ekonominės naudos dėl miško kirtimų EB svarbos natūralioms miško buveinėms priskirtuose medynuose uždraudimo suvestinė

Alternatyvos	Miškų grupė	Visos buveinės				Buveinės, patenkančios į BAST/V teritorijas				Buveinės, saugant 60 % prioritетinių ir 20 % neprioritetinių				
		valstybinės r.	privatūs	rezervuoti	Iš viso	valstybinės r.	privatūs	rezervuoti	Iš viso	valstybinės r.	privatūs	rezervuoti	Iš viso	
Praradimai taikant TOLYGIĄ PLOTO NORMĄ	Pagrindinio miško naudojimo tolygi ploto norma, ha	II	319	112	49	481	218	58	29	306	257	80	39	376
		III	144	148	46	338	75	50	16	141	100	100	33	233
		IV	1037	625	131	1793	171	55	12	237	552	319	77	948
		Iš viso	1501	884	226	2611	464	163	57	684	910	499	149	1558
	Tūris*, tūkst. m ³ (stiebų medienos)	II	187	49	22	258	127	27	13	167	150	35	17	202
		III	84	71	22	176	44	25	8	77	58	48	15	121
		IV	597	304	64	965	99	28	6	133	312	153	36	502
		Iš viso	869	424	107	1400	270	80	27	377	520	236	69	825
	Nenukirsto miško vertė, mln. EUR	II	6,6	1,6	0,9	9,0	4,4	0,8	0,5	5,7	5,2	1,1	0,6	6,9
		III	2,9	2,1	0,7	5,7	1,5	0,8	0,2	2,5	2,0	1,4	0,5	3,9
		IV	19,3	9,3	1,9	30,5	3,2	0,9	0,2	4,2	9,9	4,6	1,1	15,6
		Iš viso	28,7	13,1	3,4	45,3	9,0	2,5	0,9	12,4	17,1	7,2	2,2	26,4
Praradimai taikant PIRMO DEŠIMTMEČIO NORMĄ	ploto norma, ha	2612	2302	269	5182	677	356	58	1092	1184	851	120	2155	
	tūris*, tūkst. m ³ (stiebų medienos)	1517	1122	124	2763	398	179	27	603	678	383	53	1114	
	nenukirsto miško vertė, mln. EUR	48,6	33,0	3,1	84,8	12,8	5,5	0,7	19,0	22,3	12,5	1,4	36,2	

* - medienos tūris skaičiuotas iš pagrindinio ir tarpinio miško naudojimo

3.3 Medienos žaliavos nepanaudojimas dėl miško kirtimų nutraukimo EB svarbos natūralių miško buveinių plotuose, saugant 60 % prioritetinių ir 20 % neprioritetinių buveinių (C scenarijus)

Tolygus miško naudojimas. Didžiausia tolygaus miško naudojimo ploto dalis šio tipo Buveinėse tenka IV grupės miškams – 61 %, kai visose Buveinėse ši dalis sudarė 69 %. Pagrindiniai miško kirtimai šio tipo Buveinėse prie tolygaus miško naudojimo sudarytų 0,550 mln. m³, tarpiniai – 0,275 mln. m³, iš viso 0,825 mln. m³, negaunant atitinkamai iš viso 26,4 mln. eurų pajamų kasmet nenukirto miško kainomis. Daugiausia būtų negauta pajamų IV grupės ūkiniuose miškuose – 15,6 mln. eurų arba 59 % visų negautų pajamų. Esant tolygiam miško naudojimui šio tipo Buveinių dabartiniai brandūs medynai būtų kertami per 19 metų, tai neišvengiamai padidintų medynų žūties riziką, jie natūraliai keistųsi, o tai ekonomiškai nėra racionalu.

Realus pirmo dešimtmečio miško naudojimas. Perskaičiavę miško naudojimo apimtį pagal šiuo metu taikomą miško naudojimo apimtį nustatymo metu priimtą vidutinę medynų išskirtimo trukmę, kaip ir visų Buveinių atveju, patiksliname medienos tūrio nepanaudojimą. Nutraukus miško kirtimus 60 % prioritetinių ir 20 % neprioritetinių Buveinių visų nuosavybių miškų medynuose, pagrindiniame miško naudojime I dešimtmetį būtų negauta 0,743 mln. m³, tarpiniame – 0,371 mln. m³, iš viso 1,114 mln. m³ medienos (4 lent.). Negautų pajamų vertė nenukirto miško kainomis kasmet prilygsta 36,2 mln. eurų, iš jų 26,8 mln. eurų pagrindiniame ir 9,4 mln. EUR tarpiniame miško naudojime.

3.4. Finansiniai pokyčiai dėl miško kirtimų nutraukimo EB svarbos natūralių miško buveinių plotuose

3.4.1. Mokesčių į valstybės biudžetą pokyčiai iš valstybinių miškų

Skaičiuojant, kiek sumažėjus miško kirtimų apimtims, sumažėtų VĮ Valstybinių miškų urėdijos (toliau – VMU) mokesčiai ir atskaitymai į valstybės biudžetą, vertinimai pirmiausia atlikti sąlyginiam 1 mln. m³ žaliavinės medienos kiekiui ir 100 tūkst. m³ kirtimo liekanų, kurios pagaminamos ir parduodamos iškertant 1 mln. m³ žaliavinės medienos. Šiuo metu vidutinė 1 m³ visų medienos sortimentų pardavimo kaina yra 51 euras, vidutinė 1 m³ kirtimo liekanų pardavimo kaina 20 eurų, vidutinė 1 m³ medienos sortimentų gamybos savikaina 16,5 euro, vidutinė 1 m³ kirtimo liekanų ištraukimo savikaina – 9 eurai, 1 m³ pardavimų savikaina – 1 euras, vidutinė nenukirto miško 1 m³ kaina – 20 eurų. 1 mln. m³ parduotos žaliavinės medienos ir 100 tūkst. m³ parduotų kirtimo liekanų generuoja 53 mln. eurų pajamų. Iš šios sumos atėmus 43,2 mln. eurų sąnaudų (iš jų – 16,5 mln. eurų parduotos žaliavinės medienos savikaina, 0,9 mln. eurų kirtimo liekanų ištraukimo savikaina, 1,1 mln. eurų – pardavimų savikaina, 17 mln. eurų miško atkūrimo, apsaugos, tvarkymo ir gamtotvarkos darbų vertė, 7,7 mln. eurų – 15 % atskaitymai už parduotą žaliavinę medieną), VMU gautų 9,8 mln. eurų pelno prieš apmokestinimą arba 8,3 mln. eurų grynojo pelno. Tokiu būdu į valstybės biudžetą VMU mokėtini mokesčiai ir atskaitymai sudarytų 15,0 mln. eurų. Iš jų – 7,7 mln. eurų privalomųjų atskaitymų nuo pajamų už parduotą žaliavinę medieną (15 %), 1,5 mln. eurų – pelno mokestis, 5,8 mln. eurų – pelno įmoka į valstybės biudžetą (70 % nuo grynojo pelno).

Vertinant dėl miško kirtimų normos sumažėjimo VMU į valstybės biudžetą galimai nesumokėtas metines sumas pagal visus tris kirtimų sumažėjimo scenarijus:

1) **tolygaus miško naudojimo atveju** pagal A scenarijų valstybinių miškų kirtimo norma mažėja 0,869 mln. m³, tad įplaukos iš VMU mokesčių ir atskaitymų pavidalu sumažėtų **13,02** mln. eurų, pagal B scenarijų miško kirtimų norma mažėja 0,270 mln. m³, įplaukos mažėja **4,05** mln. eurų, o pagal C scenarijų miško kirtimų norma mažėja 0,520 mln. m³, įplaukos mažėja **7,79** mln. eurų.

2) **realaus I-mo dešimtmečio miško naudojimo atveju** pagal A scenarijų valstybinių miškų kirtimo norma mažėja 1,517 mln. m³, įplaukos iš VMU mokesčių ir atskaitymų pavidalu sumažėtų **22,75** mln. eurų, pagal B scenarijų miško kirtimų norma mažėja 0,398 mln. m³, įplaukos mažėja **5,97** mln. eurų, pagal C scenarijų miško kirtimų norma mažėja 0,678 mln. m³, įplaukos mažėja **10,16** mln. eurų.

Aprıbojus valstybinės reikšmės miškų naudojimą Buveinėse, būtų suspenduotas valstybės turto gausinimas ir naudojimas. Bendrai šis turtas nenukirsto miško kainomis pagal A scenarijų vertinamas 1,31 mlrd. eurų, pagal B scenarijų – 0,55 mlrd. eurų, pagal C scenarijų – 0,79 mlrd. eurų (5 lentelė). Šio turto naudojimo sustabdymas padarytų valstybei ir jos piliečiams ženklių ekonominių nuostolių.

5 lentelė. EB svarbos natūralių miško buveinių, išskirtų valstybinės reikšmės miškuose, medienos vertė nenukirsto miško kainomis

Medynai	Visos buveinės					Buveinės, patenkančios į BAST/V teritorijas					Buveinės, saugant 60 % prioritetinių ir 20 % neprioritetinių				
	Plotas, 1000 ha	Tūris, m ³ /ha	Vertė, EUR/m ³	Tūris, mln. m ³	Vertė, mln. EUR	Plotas, 1000 ha	Tūris, m ³ /ha	Vertė, EUR/m ³	Tūris, mln. m ³	Vertė, mln. EUR	Plotas, 1000 ha	Tūris, m ³ /ha	Vertė, EUR/m ³	Tūris, mln. m ³	Vertė, mln. EUR
Visi medynai	162,1	299	-	48,2	1 308,3	67,1	305	-	20,4	550,0	93,3	301	-	28,0	786,1
Brandūs	42,1	364	34,1	15,3	522,0	10,9	431	35,2	4,7	165,4	19,1	378	36,1	7,2	259,9
Nebrandūs	120,0	274	23,9	32,9	786,3	56,2	280	24,5	15,7	384,6	74,2	281	25,3	20,8	526,2

3.4.2. Mokesčių į valstybės biudžetą pokyčiai iš privačių miškų

Privačius miškus valdo tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys. Jie moka skirtingus mokesčius. Fiziniai asmenys sumoka 15 % gyventojų pajamų mokestį ir 5 % atskaitymus iš pajamų, gautų už parduotą žaliavinę medieną, paruoštą jų valdomuose miškuose, ir už parduotą jų valdomą nenukirstą mišką. Juridiniai asmenys moka 15 % pelno mokestį ir 5 % atskaitymus iš pajamų, gautų už parduotą žaliavinę medieną, paruoštą jų valdomuose miškuose, ir už parduotą jų valdomą nenukirstą mišką. Sumokėtų mokesčių suma priklausys nuo to, kas kirs miškus ir nuo įmonių rodiklių.

Tikėtina, kad **tolygaus miško naudojimo atveju** pagal A scenarijų miškų kirtimai mažėja 0,424 mln. m³, įplaukos iš gyventojų pajamų mokesčio ir atskaitymų už parduotą žaliavinę medieną ar parduotą nenukirstą mišką sumažėtų **2,0** mln. eurų, pagal B scenarijų miško kirtimų norma mažėja 0,080 mln. m³, įplaukos mažėtų **0,4** mln. eurų, pagal C scenarijų miško kirtimų norma mažėja 0,236 mln. m³, įplaukos mažėtų **1,1** mln. eurų.

Tikėtina, kad **realaus I-mo dešimtmečio miško naudojimo atveju** pagal A scenarijų miškų kirtimai mažėja 1,122 mln. m³, įplaukos iš gyventojų pajamų mokesčio ir atskaitymų už parduotą žaliavinę medieną ar parduotą nenukirstą mišką sumažėtų **5,2** mln. eurų, pagal B scenarijų miško kirtimų norma mažėja 0,179 mln. m³, įplaukos mažėtų **0,8** mln. eurų, pagal C scenarijų miško kirtimų norma mažėja 0,383 mln. m³, įplaukos mažėtų **1,8** mln. eurų.

Privatūs miškų savininkai, vykdydami savo veiklas, į valstybės biudžetą moka ir kitus mokesčius, akcizus (PVM, kuro akcizas ir kt.), tačiau Pažymą rengiančioms institucijoms nedisponuojant patikimais duomenimis, kuriais remiantis būtų galima vertinti šių mokesčių ar akcizų netektis (jei būtų uždrausti miško kirtimai Buveinėse), detalesni kitų mokesčių vertinimai neatlikti.

3.4.3. Galimų kompensacijų privačių miškų savininkams už EB svarbos natūralioms miško buveinėms taikomus miško kirtimų apribojimus apskaičiavimas

Uždraudus pagrindinius ar kitus Buveinių kokybę reikšmingai mažinančius miško kirtimus, tektų mokėti kompensacijas privatiems miško savininkams už naujai nustatytus ūkinės veiklos apribojimus, jei valda buvo įsigyta iki šių apribojimų nustatymo. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatyme (32¹ str.) numatyta, kad saugomose teritorijose uždraudus brandžių medynų kirtimus mokama vienkartinė, o juos atidėjus vėlesniam laikui – kasmetinė kompensacija.

Vienkartinės kompensacijos dydis apskaičiuojamas iš pajamų, kurios galėjo būti gautos pardavus medieną rinkoje, atimant vidutines medienos ruošos sąnaudas. Šiuo metu, įvertinus medienos rinkos kainas ir medienos ruošos sąnaudas pagal VMU duomenis, kompensacijos už medienos 1 m³ dydis siekia **34,5** euro.

Kasmetinė kompensacija arba kompensacija už miško kirtimų atidėjimą vėlesniam laikui apskaičiuojama kaip vidutinės metinės palūkanos nuo negautų pajamų, kurios galėjo būti gautos iškirčius kirštinius medžius ir pardavus medieną rinkoje, atimant iš jų vidutines medienos ruošos sąnaudas. Tam naudojamos vidutinės palūkanos einamaisiais metais, mokamos Lietuvos komerciniuose bankuose už ilgalaikius (nuo 2 metų) terminuotus indėlius, naujai priimtus iš ne finansų bendrovių ir namų ūkių. Šios palūkanos 2017 m. 11 mėn. – 2018 m. 10 mėn. laikotarpyje siekė 1,16 %.

Kompensacijų už tarpinių miško kirtimų uždraudimą dydžio apskaičiavimas šiuo metu teisės aktais nėra reglamentuotas, todėl kompensacijos dydį prilyginome tarpiniais miško kirtimais per metus iškertamos medienos vertei, apskaičiuotai kaip kirštinių medžių stiebų tūrio ir atitinkamos medžių rūšies nenukirto miško kainos (23,8-24,8 EUR/m³) sandaugą.

Kadangi nagrinėjamu atveju miško kirtimai nėra atidedami tam tikram laikui, o uždraudžiami apskritai, buvo apskaičiuotas bendras vienkartinių kompensacijų dydis už veiklos apribojimus privačiuose miškuose.

Kompensacijos dydis saugant visas Buveines. Į privačius miškus II-IV miškų grupėje patenka 76,3 tūkst. ha Buveinių. Iš šio ploto brandžiuose medynuose šiuo metu yra apie 23,0 tūkst. ha (6 lentelė). Visiems tokių privačių miškų savininkams pareikalavus kompensacijų už naujus ūkinės veiklos apribojimus reiktų išmokėti 211 mln. eurų vienkartinių kompensacijų sumą. Vienkartinių kompensacijų už šiuo metu nebrandžius medynus mokėjimas išsitęstų ilgesniam laikotarpiui, o mokėtina suma sudarytų 487 mln. eurų. Tarpiniais miško kirtimais per metus iškertamos medienos vertė siektų apie 3,4 mln. eurų.

6 lentelė. Kompensacijos miško savininkams dėl miško kirtimų EB svarbos natūralioms miško buveinėms priskirtuose medynuose uždraudimo

Rodiklis		Visos buveinės	Buveinės patenkančios į BAST/V teritorijas	Buveinės, saugant 60 % prioritetinių ir 20 % neprioritetinių
Buveinių plotas II-IV miškų grupėje, tūkst. ha		76,3	16,9	32,6
iš jų brandžių medynų plotas Buveinėse II-IV miškų grupėje, tūkst. ha		23,0	3,6	8,5
Brandžių medynų tūris, mln. m ³	stiebų	7,2	1,1	2,7
	likvidinis	6,1	1,0	2,3
Vienkartinių kompensacijų suma, mln. EUR	brandžių medynų	211	34	79
	nebrandžių medynų	487	125	223
Tarpiniais miško kirtimais per metus iškertama	tūris, tūkst. m ³	141,2	26,6	78,8
	medienos vertė, mln. EUR	3,4	0,7	1,9

Kompensacijos dydis saugant Buveinės patenkančias į BAST/V teritorijas. Į privačius miškus II-IV miškų grupėje patenka 16,9 tūkst. ha šių Buveinių. Iš šio ploto 3,6 tūkst. ha yra brandžiuose medynuose. Už šiuos medynus reikėtų išmokėti 34 mln. eurų kompensacijų, o už likusius nebrandžius medynus dar 125 mln. eurų. Tarpiniais miško kirtimais per metus iškertamos medienos vertė siektų apie 0,7 mln. eurų.

Kompensacijos dydis, saugant 60 % prioritетinių ir 20 % neprioritetinių Buveinių. Į privačius miškus II-IV miškų grupėje patenka 32,6 tūkst. ha šių Buveinių. Iš šio ploto 8,5 tūkst. ha yra brandžiuose medynuose. Už šiuos medynus reikėtų išmokėti 82 mln. eurų kompensacijų, o už likusius nebrandžius medynus dar 232 mln. eurų. Tarpiniais miško kirtimais per metus iškertamos medienos vertė siektų apie 1,9 mln. eurų.

3.4.4. Kompensacijos dydis dėl taikomų miško naudojimo apribojimų Natura 2000 teritorijose, remiantis Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programos (toliau – KPP) pavyzdžiu

Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymo 32¹ straipsnio 5 dalis numato, kad kompensacijos teisės aktų nustatyta tvarka gali būti mokamos iš Europos Sąjungos fondų arba kitų finansavimo šaltinių lėšų, kai kompensuojama už tinklo Natura 2000 teritorijose nustatytus veiklos apribojimus.

Pagal 2014-2020 m. programos priemonės „NATURA 2000 ir su Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ veiklą „Parama Natura 2000 miškuose“, už Europos Bendrijos svarbos miško buveinėse (9010 *Vakarų taiga, 9020 *Plačialapių ir mišrūs miškai, 9050 Žolių turtingi eglynai, 9060 Spygliuočių miškai ant fluvioglacialinių ozų, 9080 *Pelkėti lapuočių miškai, 9160 Skroblynai, 9180 *griovų ir šlaitų miškai, 9190 Sausieji ažuolynai, 91D0 *Pelkiniai miškai, 91E0 Aliuviniai miškai, 91F0 Paupių guobynai, 91T0 Kerpiniai pušynai) draudžiamus (ar atidėtus vėlesniam laikui) pagrindinius miško kirtimus arba leidžiamus nedidelio intensyvumo atrankinius kirtimus (leidžiant iškirsti ne daugiau kaip 10 % medyno tūrio per 10 m.) – mokama 272 EUR/ha kompensacija, kai medynas yra pasiekęs IV grupės miškams taikomą kirtimų amžių. Nebrandžiuose medynuose, kurie patenka į Buveinių plotus, už kompleksinius apribojimus, kai draudžiami ugdomieji miško kirtimai, brandžių medžių išskirtimas, draudžiami ar apriboti sanitariniai kirtimai, paliekant tam tikrą džiūstančių medžių ar sausuolių skaičių 1 ha, mokama 155 EUR/ha dydžio kompensacija (7 lentelė).

7 lentelė. Kompensacijų poreikis už apribojimus Natura 2000 teritorijose KPP pavyzdžiu

Rodiklis	Visos buveinės	Buveinės patenkančios į BAST/V teritorijas	Buveinės, saugant 60 % prioritетinių ir 20 % neprioritetinių
Buveinių plotas II-IV miškų grupėje, tūkst. ha	76,3	16,9	32,6
iš jų brandžių medynų plotas Buveinėse II-IV miškų grupėje, tūkst. ha	23,0	3,6	8,5
Kasmetinės kompensacijos už brandžius medynus, mln. Eur (išmokos dydis 272 Eur/ha)	6,25	0,98	2,3
Kasmetinės kompensacijos už nebrandžius medynus, mln. Eur (išmokos dydis 155 Eur/ha)	8,26	2,06	3,7

Pažymėtina, kad išmokos už nebrandžius medynus mokamos tik tol, kol medynas pasiekia kirtimų amžių, taikomą IV grupės miškams. Tad už Buveinėse, saugant 60 % prioritетinių ir 20 % neprioritetinių buveinių, 2021-2027 m. KPP laikotarpiu kasmet reikėtų apie 6 mln. EUR. Visu 7 metų programiniu laikotarpiu tai sudarytų apie 42 mln. eurų (idealiu atveju, jei dėl kompensacijų kreiptųsi visi privačių miškų savininkai ir jų deklaruojami miško plotai atitiktų visas paramos sąlygas).

Šiame programiniame laikotarpyje (2014-2020 m.) Natura 2000 išmokoms miškuose buvo skirta 8,2 mln. eurų ir papildomai skirta 4,56 mln. eurų (viso 12,76 mln. eurų), kasmet išmokant apie 1,5 mln. eurų Natura 2000 išmokų už miškuose taikomus apribojimus.

4. MIŠKO KIRTIMŲ NUTRAUKIMO EB SVARBOS NATŪRALIŲ MIŠKO BUVEINIŲ PLO- TUOSE ĮVERTINIMAS SOCIALINIŲ ASPEKTU

4.1. Darbo vietų pokyčiai dėl miško kirtimo apimčių mažėjimo valstybiniuose miškuose

Socialinių pasekmių vertinimas atliktas įvertinant galimą tiesiogiai su darbais miške susijusių darbo vietų mažėjimą tiek VMU, tiek rangos įmonėse sumažėjus miško kirtimų apimtims. Mažėjant kirtimams, darbo vietos pirmiausia mažėja medienos ruošos ir transportavimo veikloje. Paskaičiuota, kad VMU kertant 1 mln. m³ žaliavinės medienos sukuriama apie 560 darbo vietų, o parduodant 100 tūkst. m³ kirtimo liekanų kiekį, kuris yra proporcingas bendrosioms kirtimo apimtims ir vidutiniškai sudaro apie 10 % nuo jų kiekio, sukuriama dar apie 170 darbo vietų, susijusių su kirtimo liekanų ištraukimu, smulkinimu į skiedras ir transportavimu į katilines. Todėl metiniam kirtimų kiekiui valstybiniuose miškuose sumažėjus 1 mln. m³ ir kirtimo liekanų pardavimui sumažėjus 100 tūkst. m³ darbo galimai netektų apie 730 darbuotojų, tiesiogiai susijusių su medienos ruoša ir biokuro gamyba.

Neabejotina, kad miško kirtimų sumažėjimas ilgalaikėje perspektyvoje turėtų neigiamos įtakos darbo vietų mažėjimui ir miškininkystėje, nes nekertant 1 mln. m³ medienos mažėtų sodmenų poreikis ir jų išauginimas, želdinių ir žėlinių priežiūros bei jaunuolynų ugdymo darbų kiekiai. Prognozuotina, kad mažėjant šių darbų kiekiams nuolatinį darbo vietų poreikis sumažėtų apie 160, o sezoninių darbuotojų poreikis miško sodinimui ir medelynų darbams atlikti sumažėtų apie 900 vietų.

Vertinant bendrai medienos ruošoje ir miškininkystėje VMU valdomuose miškuose:

1) **tolygaus miško naudojimo atveju** pagal A scenarijų, kai miškų kirtimo norma mažėja 0,869 mln. m³, nuosavų ir rangos įmonių darbuotojų skaičius sumažėtų 773; pagal B scenarijų, kai miško kirtimų norma mažėja 0,270 mln. m³, valstybiniuose miškuose gali sumažėti 240 darbo vietomis; pagal C scenarijų, kai miško kirtimų norma mažėja 0,520 mln. m³, sumažėtų 463 nuolatinėmis darbo vietomis;

2) **realaus I-mo dešimtmečio miško naudojimo atveju** pagal A scenarijų, kai valstybinių miškų kirtimo norma mažėja 1,517 mln. m³, nuosavų ir rangos įmonių darbuotojų skaičius sumažėtų 1350; pagal B scenarijų, kai miško kirtimų norma mažėja 0,398 mln. m³, valstybiniuose miškuose gali sumažėti 354 darbo vietomis; pagal C scenarijų, kai miško kirtimų norma mažėja 0,678 mln. m³, sumažėtų 603 nuolatinėmis darbo vietomis;

Be abejonės, medienos pasiūlos sumažėjimas rinkoje turėtų neigiamos įtakos medienos perdirbimo pramonei ir energetikos sektoriui, jei medienos pasiūla nebūtų kompensuojama importuojant medieną, tikėtina, kad šių sektorių finansiniai rodikliai ir darbo vietų skaičius galėtų mažėti proporcingai sumažėjusiam perdirbamos medienos kiekiui. Kirtimų kiekio sumažėjimas taip pat turėtų neigiamos įtakos ir darbo rinkai didmeninėje, mažmeninėje prekyboje, technikos remonte ir aptarnavime – miško ruošos, medelynų, kitų miško darbų technika ir jos remontas, aptarnavimas, želdinių ir žėlinių apsaugos ir priežiūros priemonės – tvoros, repelentai, įvairūs padargai, įrankiai, medžiagos ir kt.

Pažymėtina, kad galimas darbo vietų sumažėjimas šiuose sektoriuose, mažėjant miško kirtimo apimtims, dėl objektyvių kriterijų stokos nevertintas.

4.2. Darbo vietų pokyčiai dėl miško kirtimo apimčių mažėjimo privačiuose miškuose

Darbo vietų pokyčiai dėl miško kirtimo apimčių mažėjimo privačiuose miškuose apskaičiuoti panaudojus valstybiniuose miškuose pritaikytą darbuotojų kaitos vertinimą.

Medienos ruošoje ir miškininkystėje **privačiuose miškuose**:

1) **tolygaus miško naudojimo atveju** pagal A scenarijų, kai miškų kirtimų apimtys mažėja 0,424 mln. m³, pastovių darbuotojų skaičius galėtų sumažėti 335; pagal B scenarijų, kai miškų kirtimų apimtys mažėja 0,080 mln. m³, privačiuose miškuose galėtų sumažėti 63 darbo vietomis; pagal C scenarijų, kai miškų kirtimų apimtys mažėja 0,236 mln. m³, galėtų sumažėti 186 nuolatinėmis darbo vietomis;

2) **realaus I-mo dešimtmečio miško naudojimo atveju** pagal A scenarijų, kai miškų kirtimų apimtys mažėja 1,122 mln. m³, pastovių darbuotojų skaičius galėtų sumažėti 886; pagal B scenarijų, kai miškų kirtimų apimtys mažėja 0,179 mln. m³, privačiuose miškuose galėtų sumažėti 141 darbo vietomis; pagal C scenarijų, kai miškų kirtimų apimtys mažėja 0,383 mln. m³, galėtų sumažėti 303 nuolatinėmis darbo vietomis.

Medienos ruošoje ir miškininkystėje, vertinant **miškus skirtus nuosavybės teisėms atkurti**:

1) **tolygaus miško naudojimo atveju** pagal A scenarijų, kai galimos miškų kirtimų apimtys mažėja 0,107 mln. m³, nebūtų sukurta 85 pastovių darbo vietų; pagal B scenarijų, kai galimos miškų kirtimų apimtys mažėja 0,027 mln. m³, nebūtų sukurta 21 nuolatinė darbo vieta; pagal C scenarijų, kai galimos miškų kirtimų apimtys mažėja 0,069 mln. m³, nebūtų sukurtos 55 nuolatinės darbo vietos;

2) **realaus I-mo dešimtmečio miško naudojimo atveju** pagal A scenarijų, kai galimos miškų kirtimų apimtys mažėja 0,124 mln. m³, nebūtų sukurta 98 pastovių darbo vietų; pagal B scenarijų, kai galimos miškų kirtimų apimtys mažėja 0,027 mln. m³, nebūtų sukurta 21 nuolatinė darbo vieta; pagal C scenarijų, kai galimos miškų kirtimų apimtys mažėja 0,053 mln. m³, nebūtų sukurtos 42 nuolatinės darbo vietos.

5. MIŠKO KIRTIMŲ NUTRAUKIMO EB SVARBOS NATŪRALIŲ MIŠKO BUVEINIŲ PLOTUOSE ĮVERTINIMAS EKOLOGINIŲ ASPEKTU (Natura 2000 tinklo pakankamumo aspektu)

5.1. Natura 2000 teikiama nauda ir atsakomybė už įsipareigojimų nevykdymą

Natura 2000 teritorijų ekologinis tinklas – bendras saugomų teritorijų tinklas, kuriamas visose ES šalyse. Tai tinklas suteikiantis *gyvybiškai svarbią apsaugą labiausiai nykstančioms EB rūšims ir buveinėms*, sudarantis prielaidas palaikyti, o kur reikia atkurti iki geros apsaugos būklės natūralias ir rūšių buveines jų natūraliame paplitimo areale. Natura 2000 tinklas – įvairiuose geografiniuose regionuose atrinktos ir į bendrą tinklą sujungtos EB svarbos teritorijos. Jį sudaro teritorijos steigiamos pagal Buveinių ir Paukščių direktyvų reikalavimus. Tai teritoriškai didžiausias pasaulyje specialių saugomų teritorijų tinklas. *Tai efektyviausia priemonė natūralioms buveinėms ir rūšims išsaugoti*, nes išsaugoti vieną ar kitą buveinę ar rūšį vienoje ar keliose šalyse yra neįmanoma. Biologinė įvairovė nepaiso valstybių sienų.

ES šalims narėms, nevykdančioms Buveinių ir (ar) Paukščių direktyvų reikalavimų, pradedama ES teisės pažeidimų procedūra ir kreipiamasi į Teisingumo teismą.

Naujausias pavyzdys – EK byla Nr. C-441/17 prieš Lenkijos Respubliką, kurios metu teismas 2018 m. balandžio 17 d. pripažino, kad Lenkijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos, iš dalies pakeistos Direktyva 2013/17, ir 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos, iš dalies pakeistos Direktyva 2013/17, tiek, kiek patvirtino miškų tvarkymo plano priedą, susijusį su Belovežo girios rajonu, neįsitikinusi, kad šis priedas nekelia pavojaus Bendrijos svarbos teritorijos ir specialios apsaugos teritorijos PLC200004 Puszcza Białowieska vientisumui, natūralių buveinių tipams ir

saugomoms rūšims, neužtikrino, kad būtų uždrausta juos tyčia žudyti, trikdyti ir pažeisti ar naikinti jų veisimosi vietas Belovežo girios rajone. Iš Lenkijos Respublikos priteistos bylinėjimosi išlaidos.

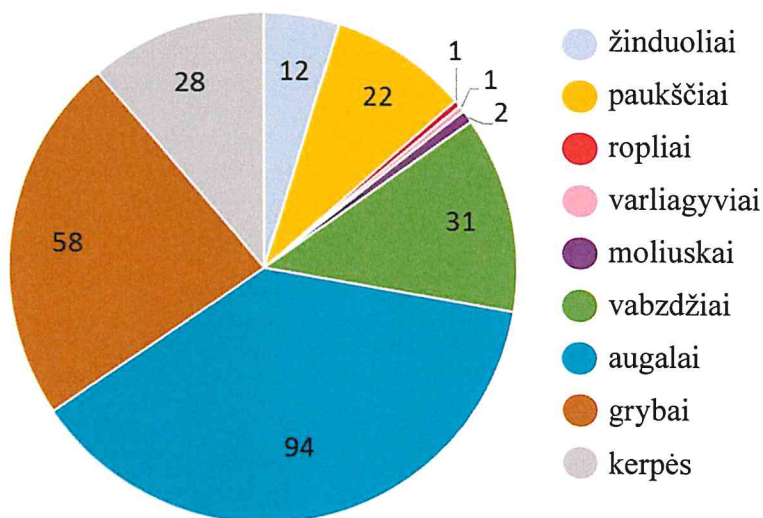
Viena galimų priemonių, kuri gali būti taikoma ES šalims paspartinti Natura 2000 tinklo kūrimą, struktūrinių fondų paramos aplinkos apsaugai sustabdymas iki įsipareigojimų įvykdymo. Šios paramos dydis Lietuvai 2014-2020 metų laikotarpyje siekia 1,2 mlrd. eurų.

Europos Komisija dėl Natura 2000 tinklo diskutuoja su Lietuva nuo 2011 m., o 2015 m. pradėjo neformalią EU Pilot procedūrą. Pripažįstama Lietuvos pažanga steigiant teritorijas, tačiau tinklas vis dar yra nepakankamas. Europos Komisija 2018 m. gegužės 18 d. Lietuvai yra pateikusi oficialų pranešimą dėl ES teisės pažeidimo procedūros Nr. 2018/2059 (pridedama).

5.2. EB svarbos natūralių miško buveinių svarba biologinei įvairovei išsaugoti

Buveinės yra svarbios ne tik kaip natūralios ar pusiau natūralios buveinės, bet ir kaip vietos, kuriose išlikusios saugomos ir/ar nykstančios įvairių organizmų rūšys. Net 250 Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų sąrašo rūšys yra susijusios su Buveinėmis (5 pav.). Buveinių išsaugojimas bent iš dalies užtikrintų ir šių nykstančių ir saugomų rūšių apsaugą šalies mastu.

Lietuvoje Buveinės yra susijusios ir su mažiausiai 15 Buveinių direktyvos ir 24 Paukščių direktyvos rūšių, kurių apsaugai turi būti steigiamos specialios teritorijos. Saugant pakankamą Buveinių kiekį, nereikėtų skirti (arba reikėtų skirti mažiau) papildomų plotų rūšių apsaugai, įgyvendinant Paukščių ir Buveinių direktyvų reikalavimus. Svarbu pažymėti, kad ne visos retos ir nykstančios rūšys yra įtrauktos į saugomų rūšių sąrašus, tad natūralių ar pusiau natūralių miško buveinių apsauga realiai užtikrina žymiai didesnio skaičiaus rūšių apsaugą. Skirtingais skaičiais, 1 kv. km miško gali būti 1 000 ir daugiau organizmų rūšių.

5 pav. Lietuvoje saugomų (BD, PD ir LRK) rūšių skaičius (vnt.), aptinkamas EB svarbos Buveinėse

Įgyvendindama Buveinių direktyvą Lietuva yra įsipareigojusi buveinių apsaugai svarbiose teritorijose (toliau – BAST) saugoti trylika Buveinių tipų. Šeši iš jų priskiriami prioritetiniams tipams – tai natūralios buveinės, kurioms gresia išnykimo pavojus ir už kurių apsaugą EB yra ypač atsakinga.

Didelę grėsmę biologinei įvairovei miškuose sukelia netinkamas ūkininkavimas ir miškų tvarkymas, kai iškertami natūralią gamtinę brandą pasiekę ar perbrendę medynai, natūralių ir pusiau natūralių perbrendusių medynų kirtimai, kurie veda prie Buveinių degradacijos, didina buveinių fragmentaciją, ypač miškų gilumoje, ir kt. Plyni kirtimai suskaido tankius medynus bei didelio ploto miškus, dėl to akivaizdžiai pablogėja miško rūšių Buveinių kokybė. Retos augalų ir gyvūnų rūšys miškuose dažniausiai susitelkusios perbrendusiuose ir brandžiuose bei bręstančiuose medynuose, todėl tokie miškų plotai turi didžiausią gamtosauginę vertę.

Viena svarbiausių gamtosaugos problemų ilgalaikiam biologinės įvairovės išsaugojimui arba jos savaiminiam išlikimui miškuose yra natūralių bei pusiau natūralių buveinių fragmentacija ir izoliacija. Intensyviai naudojant miškus, juos sausinant, plėtojant komunikacinius tinklus, kertant

plynomis biržėmis, miškai suskaidomi į mažesnius fragmentus. Dėl šios žmogaus veiklos miškuose mažėja natūralių ar pusiau natūralių buveinių.

Nesaugant Buveinių toliau mažėtų, nyktų saugomų rūšių populiacijos. Taip pat nyktų ir kitų rūšių, potencialiai pretenduojančių patekti į saugomų sąrašus, populiacijos. Vien tik I ir II gr. miškų plotas Lietuvoje yra nepakankamas saugomų ir kitų retų bei nykstančių miško rūšių apsaugai, jis nepakankamas skirtingoms Buveinėms išsaugoti.

Sunykusių Buveinių ir jų kertinių rūšių atkūrimas finansiškai yra gerokai brangesnis nei turimo potencialo išsaugojimas. Degradavusių Buveinių atkūrimui Lietuva kasmet išleidžia virš 1 mln. eurų. Nesaugant dar nesunaikintų Buveinių, ateityje šios išlaidos gali padidėti dešimtis kartų. Pvz., 2010 – 2015 m. įgyvendinto ES finansinio instrumento „Life+“ remiamo projekto „Mažojo erelio rėksnio (*Aquila pomarina*) apsauga Lietuvos miškuose“ biudžetas – 1 049 988 EUR. Pagrindiniai projekto tikslai – užtikrinti 200 mažojo erelio rėksnio porų lizdaviečių apsaugą nuo neigiamo ūkinės veiklos poveikio miškuose ir prisidėti prie mažojo erelio rėksnio lizdaviečių apsaugos efektyvumo didinimo. 1 lizdaviėtės apsaugai buvo skirta virš 5000 eurų.

Šiuo metu įgyvendinamas kitas „LIFE“ programos finansuojamas projektas „Ekologinio tinklo nuo brandžių medžių priklausomiems organizmams sukūrimas“. Tikslinė jo rūšis – į Buveinių direktyvos II ir IV priedus įrašytas niūriaspalvis auksavabalys (*Osmoderma eremita*). Projekto vertė – 1 378 000 EUR. Projekto metu atliekant tikslinės rūšies tinkamų buveinių tvarkymo darbus bei sukuriant jungiamuosius elementus ir laikinas buveines, bus sukurtas ekologinis koridorius trijose Natura 2000 teritorijose, užimančiose 430 ha plotą. 1 ha tvarkymo įkainis siekia apie 3200 EUR. Pažymėtina, kad analogiškas projektas, vykdytas Švedijoje „Bridging the Spatial and Temporal Gaps in Threatened Oak Habitats“ (LIFE15 NAT/SE/000772) (<http://lifebridgingthegap.se/>). Vienas šio projekto pagrindinių tikslų – EB svarbos miško buveinių geros apsaugos būklės atkūrimas. Jo metu miško buveinės buvo atkuriamos 1405 ha plote, 1 ha buveinei atkurti skirta apie 5940 EUR.

5.3. Ekosistemų paslaugos: EB svarbos natūralių miško buveinių teikiama socio-ekonominė nauda

Miško ekosistemos be medienos ir medienos produktų atlieka įvairias kitas funkcijas, teikia įvairias ekosistemų paslaugas (tai gamtos teikiama nauda žmogui). Ekosistemos neabejotinai palaiko gyventojų sveikatą ir užtikrina socio-ekonominę gerovę. Visuotinai pripažinta, kad biologinė įvairovė gamtinių išteklių pavidalu yra žmonijos gyvavimo pagrindas. Be gamtos išteklių žmogus negalėtų egzistuoti.

Mediena ir jos produktai yra tik viena iš miško ekosistemų teikiamų vadinamųjų *aprūpinimo paslaugų* (MEA, 2005). Miškai taip pat teikia įvairias *reguliavimo paslaugas*: šiltnamio efektą sukeliančio CO₂ sugėrimas, mikroklimato reguliavimas, oro ir vandens valymas, vandens srautų reguliavimas, erozijos kontrolė ir kt., *kultūrinės paslaugas*: rekreacija ir turizmas, estetinis pasigėrėjimas, sveikatos, dvasinė ar simbolinė vertės, taip pat *aprūpinimo paslaugas*: grybai, uogos, kuras (krituliai). Daugiau ekosistemų paslaugų pavyzdžių galima rasti Bendrojoje tarptautinėje ekosistemų paslaugų klasifikacijoje (CICES), žr. <https://bit.ly/2s60FVf>.

Visas šias paslaugas teikia miško biologinė įvairovė bei jos sąveika su negyvąja gamta. Šių paslaugų potencialas priklauso nuo ekosistemų ir jų funkcijų ekologinės būklės. Biologinės (ir fizinės) įvairovės gausa, taip pat augalijos dangos kiekis yra tarp svarbiausių ekosistemų savybių, lemiančių ekosistemų gebėjimą teikti šias paslaugas (Smith et al. 2017). Ūkiniai miškai taip pat teikia ekosistemines paslaugas, tačiau jų valdyme ir tvarkyme didžiausią dėmesį skiriant aprūpinimo paslaugai, t.y. medienos gavybai, kitų paslaugų potencialas yra mažesnis – tokia situacija, angliškai vadinama *trade-off*, dažnai susijusi ir su mažesne biologine įvairove. EB svarbos natūraliose miško buveinėse didesnė biologinė įvairovė sudaro galimybes ir didesnam ekosisteminių paslaugų potencialui – miškų biologinės įvairovės apsauga ir palaikymas yra būtini siekiant užtikrinti miškų

multifunkcionalumą ir ilgalaikį ekosisteminių paslaugų tiekimą (EEA, 2016), įskaitant ir už saugomų buveinių ribų. Šiose buveinėse taip pat ypatingos svarbos yra paslaugos susijusios su laukinių augalų ir gyvūnų bei kitų organizmų gyvenimo ciklo užtikrinimu, buveinių ir genofondo apsauga (pagal CICES).

Kadangi ekosistemų paslaugų principas kalba apie *naudą* žmogui, pirmieji paslaugų vertinimo bandymai daugiausia orientavosi į jų ekonominį vertinimą. Toks vertinimas yra svarbus, nes pinigine išraiška gali pademonstruoti tam tikrą gamtos vertę, kuri gali būti tiesiogiai palyginama su kita nauda ar išlaidomis (pvz., skirtingų scenarijų dėl miško kirtimų atveju). Pateikiami keli preliminarūs ekonominiai vertinimai, bet reikėtų turėti omenyje, kad ne visos miško ekosistemų teikiamos paslaugos turi piniginę išraišką ar gali būti taip vertinamos (pvz., buvimo gamtoje poveikis sveikatai, kai kurios kultūrinės paslaugos, buveinių išsaugojimas ateities kartoms ir panašios). Plačiau apie skirtingus ekosistemų paslaugų vertinimo metodus ir jų stiprybes/silpnybes galima susipažinti <https://bit.ly/2F3Micp>.

Vienas pirmųjų tyrimų, vertinusių ekosistemų paslaugas globaliai, nustatė, kad 17 svarbiausių ekosistemų paslaugų, tokių kaip augalų apdulkinimas, paviršinių vandenų surinkimas ir kt., ekonomiškai yra vertos iki 54 trilijonų JAV dolerių per metus (Costanza et al., 1997). Vien Niujorko miesto medžių teikiama nauda yra vertinama apie 110 mln. JAV dolerių per metus (NYC Parks, 2018).

Europos Komisijos 2013 m. paskelbtame *Natura 2000 teritorijų ekonominės naudos vertinime* paskaičiuota, kad Natura 2000 tinklo palaikymas visoje ES kasmet kainuoja apie 6 mlrd. eurų, tačiau, palyginimui, šiose saugomose teritorijose per metus sukuriama ekosistemų paslaugų (pvz., CO₂ sugėrimas, apsauga nuo potvynių ir kitų stichinių nelaimių, vandens valymas, įvairios kultūrinės paslaugos ir kita) už 200-300 mlrd. eurų per metus arba 2–3 % ES BVP (ten Brink et al., 2013). Šiame Europos Komisijos vertinime pateikiama miškų buveinių sukuriama metinė vidutinė vertė (2011 m. vertinimu) yra 2309 EUR/ha, mediana – 924 EUR/ha (studijoje vidutinės Natura 2000 buveinių ha metinės vertės gautos atlikus kitų vertinimo studijų metaanalizę. Galimai į šias sumas įeina ir darnios medienos gamybos potencialas, bet vertintos buveinės buvo valdomos gamtosauginiais, o ne miškotvarkos tikslais). Remiantis šiais skaičiais, Lietuvoje inventorizuotos miško buveinės 267,9 tūkst. ha plote gali potencialiai sukurti virš 618 mln. eurų tiesioginės ir netiesioginės naudos kasmet (virš 247 mln. eurų skaičiuojant pagal medianos vertę). Vertinant BAST tinkle esantį apie 95 000 ha miškų buveinių plotą, jų teikiama kasmetinė nauda sudaro virš 219 mln. eurų (virš 87 mln. eurų pagal medianos vertę). Optimizavus Lietuvoje Natura 2000 tinklą, saugant 20 % neprioritetinių ir 60 % prioritetinių miškų buveinių, turėtume saugoti apie 142,8 tūkst. ha miškų plotų. Ekosistemų naudos vertinimo aspektu tai sukurtų apie 330 mln. eurų pridėtinės vertės (apie 132 mln. eurų pagal medianos vertę).

Lietuvoje kol kas atlikti tik pavieniai ekonominiai ekosistemų paslaugų vertinimo bandymai. Vienos studijos metu pademonstruota, kad tyrimo teritorijoje pasirinktų ekosistemų paslaugų metinė vertė buvo **beveik 1,5 karto didesnė** nei medienos vertė vienkartinio miško išskirtimo atveju (Naruševičius ir Matiukas, 2011). Miškų instituto atlikto tyrimo metu, visų Lietuvos miškų multifunkcionalumas (įvertinant tam tikrų pasirinktų ekosistemų paslaugų rinkinį) buvo įvertintas 567 mln. eurų per metus, iš jų medienos gamyba – 233 mln. eurų, likusios paslaugos (pvz., CO₂ sugėrimas, vandens apsauga, bioįvairovės apsauga, rekreacija ir kitos) – 334 mln. eurų (Mizaras et al., 2015). Vertinimų skirtumai atsiranda dėl skirtingų metodų ir vertintų paslaugų.

Vienas iš kertinių ekosistemų paslaugų principo elementų yra holistinis sąveikos tarp žmogaus ir gamtos nagrinėjimas bei galimų konfliktų ir sinergijų tarp ekologinių ir socio-ekonominių tikslų įvertinimas ir atliepimas. Taigi pagrindinis šios dalies tikslas – parodyti, kad miškai, saugomi ar ne, yra ne vien mediena ar jos produktai, bet taip pat teikia eilę kitų žmonių gerovei užtikrinti

būtinų paslaugų, kurios yra dažnai nepastebimos ir nevertinamos (pinigine ar kitokia išraiška). Dėl didelio ekosistemų kompleksškumo, ekonominiame ekosisteminių paslaugų vertinime yra daug neapibrėžtumo, tačiau tai yra patikimas būdas parodyti, jog a) jeigu ekosistemų teikiamos paslaugos būtų kotiruojamos rinkoje, jų vertė nebūtų nereikšminga, ir b) kitų ekosisteminių paslaugų teikiamos naudos vertė kartu gali viršyti medienos vertę. Kalbant apie miškų buveines taip pat yra svarbu akcentuoti, kad jų „paskirtis“ yra ne tik biologinės įvairovės apsauga, bet taip pat ir ekosistemų teikiamų paslaugų palaikymas. Jų būklė, kokybė ir potencialas yra glaudžiai susiję ir su biologinės įvairovės gausa ir būkle.

5.4. EB svarbos natūralių miško buveinių pasiskirstymas šalyje

Bandymas spręsti Buveinių išsaugojimo klausimą atsižvelgiant tik į grafinius Buveinių kartografavimo ir saugomų teritorijų išsidėstymo duomenis yra per grubus, nes neatsižvelgiama į atskirų Buveinių tipų ir skirtingų BAST bei vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus (toliau – Vietovės) specifika.

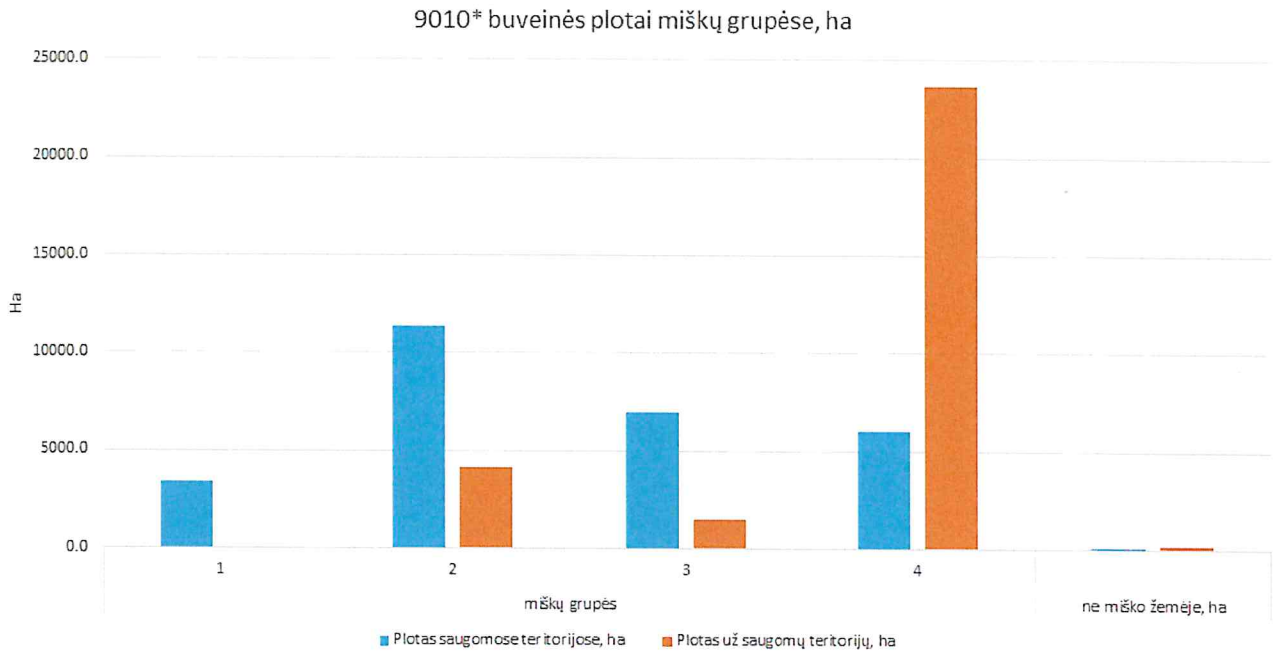
Nuolatos intensyvėjančios technologijos vis labiau blogina Buveinių atsikūrimo ar išlikimo galimybes ir bendrą jų būklę Lietuvoje. Dauguma kartografuotų Buveinių yra savaiminės kilmės miškai. Jie yra nepalyginamai turtingesni savo biologine įvairove, išsaugo svarbų potencialą mokslinių tyrimų vykdymui, turi didelę istorinę ir pažintinę vertę. Vykdamas dabartinį miško naudojimą savaiminių medynų nuolatos mažėja, nes kirtavietės dirbtinai atsodinamos, o tuo pačiu blogėja ir biologinės įvairovės būklė. Netgi saugant, pvz., 60 % vakarų taigos buveinių, blogėjimas dar tęsis, kol bus iškertamos nesaugomos Buveinės.

5.4.1. Retosios EB svarbos natūralios miško buveinės

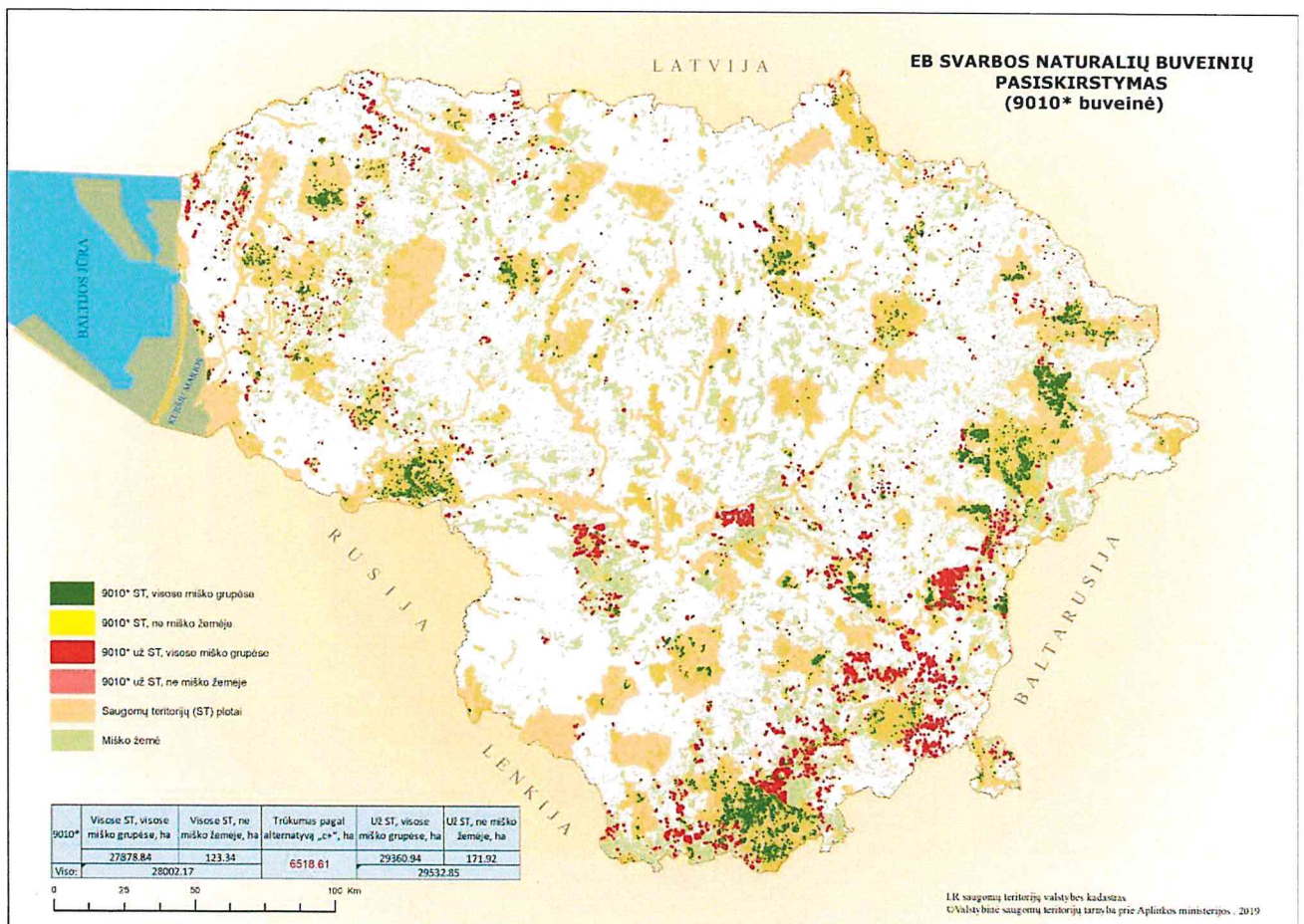
Retosios Buveinės Lietuvoje užima 1806 ha plotą. Į saugomas teritorijas patenka 58 % (I-II gr. tik 30 %). Blogiausiai saugoma rečiausia buveinė 9190 Sausieji ažuolynai (viso 275 ha) – 21 % (10 %). Dėl retumo ir svarbos biologinei įvairovei visos šių tipų Buveinės turėtų būti griežtai saugomos Lietuvoje. Šios Buveinės užima nedidelius plotus ir bendras plotas yra 1806 ha.

5.4.2. 9010* Vakarų taigos buveinės

Prioritetinė Buveinė. Tai daugiausia klausimų ir problemų keliantis Buveinių tipas Lietuvoje. Dauguma kartografuotų Buveinių yra pušnyuose, turinčiuose didžiausią ekonominę vertę. Nemaži buveinių plotai yra IV miškų grupėje (6 pav.). Norint atitikti Buveinių direktyvos reikalavimus, būtina atrinkti tinkamus Buveinės plotus už saugomų teritorijų ribų (daugiau kaip 6 500 ha) (7 pav.).

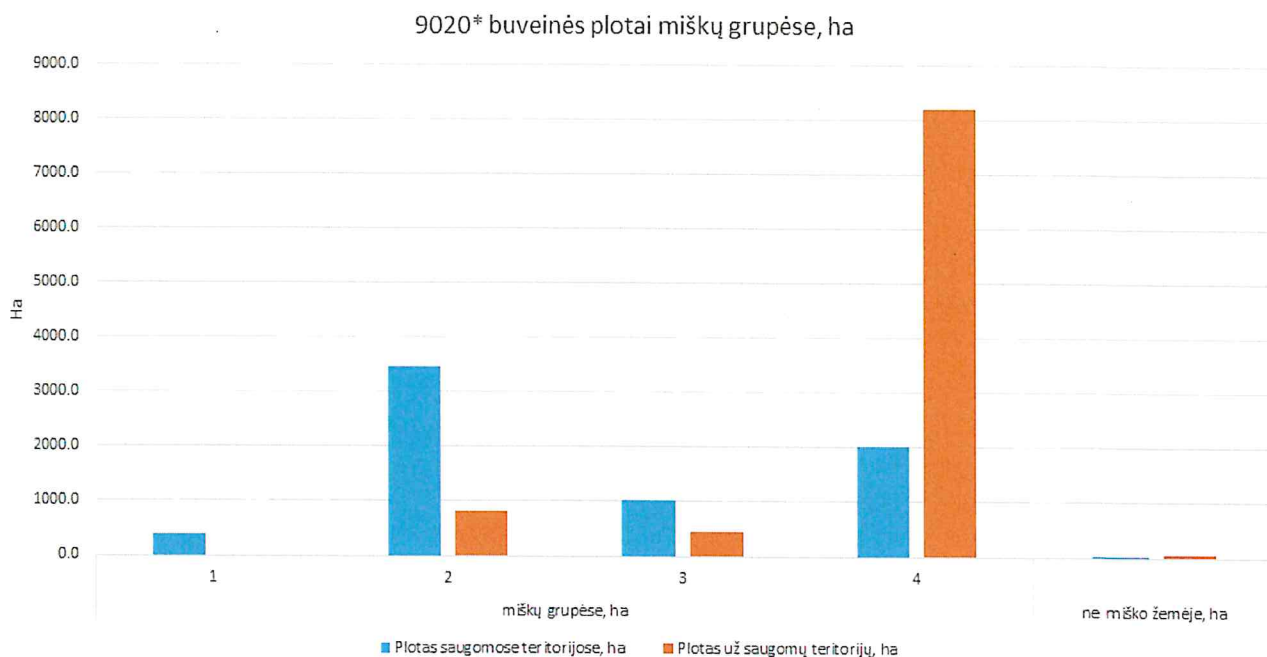
6 pav. 9010* Vakarų taigos buveinės pasiskirstymas pagal miško grupes

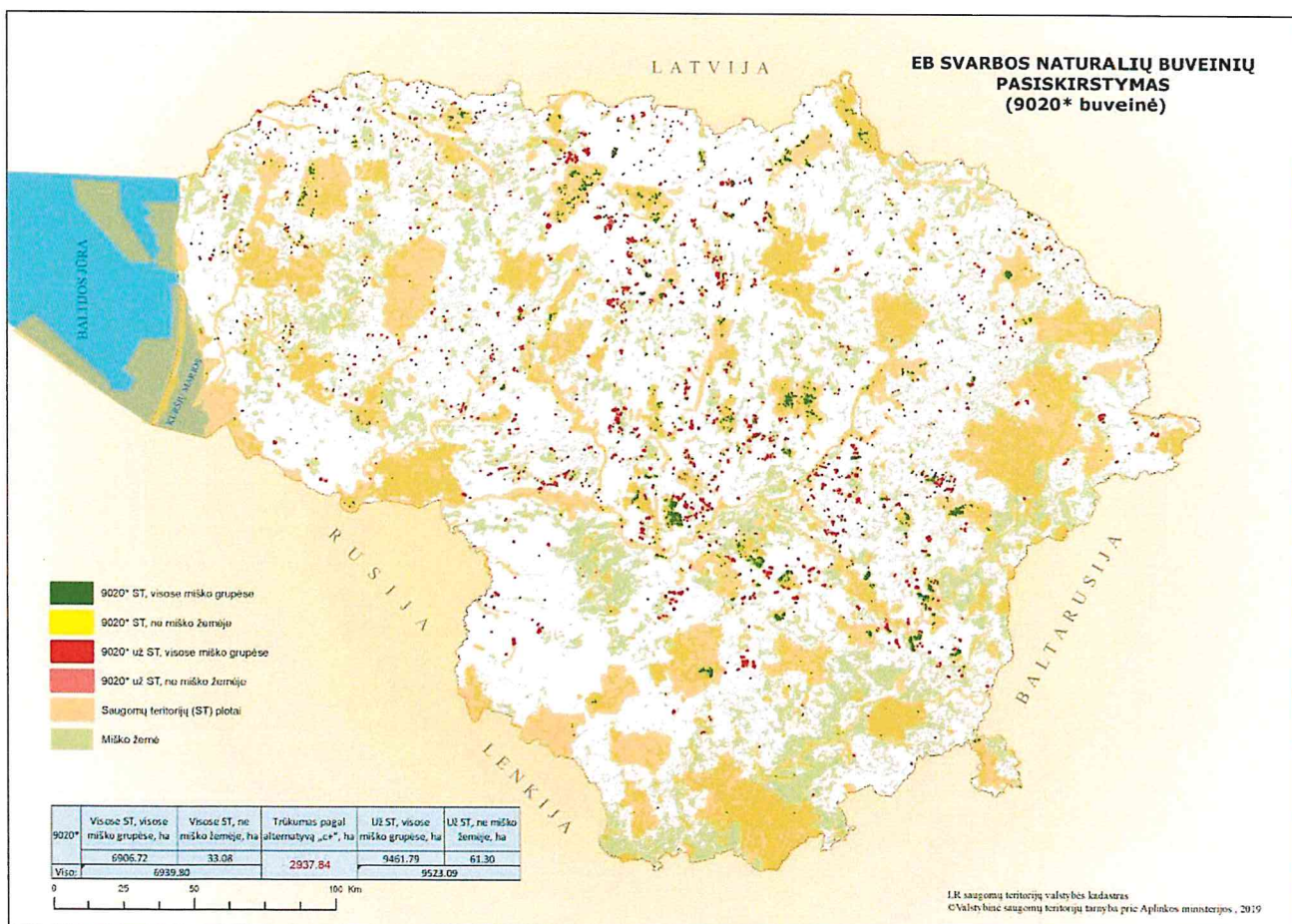
7 pav. 9010* Vakarų taigos buveinės pasiskirstymas šalyje

5.4.3. 9020* Plačialapių ir mišriųjų miškų buveinės

Prioritetinė Buveinė. Didelė dalis šių Buveinių yra IV grupės miškuose (8 pav.), esančiuose už saugomų teritorijų ribų. Būtina atrinkti daugiau kaip 2900 ha tinkamų plotų šios Buveinės apsaugai Lietuvoje (9 pav.).

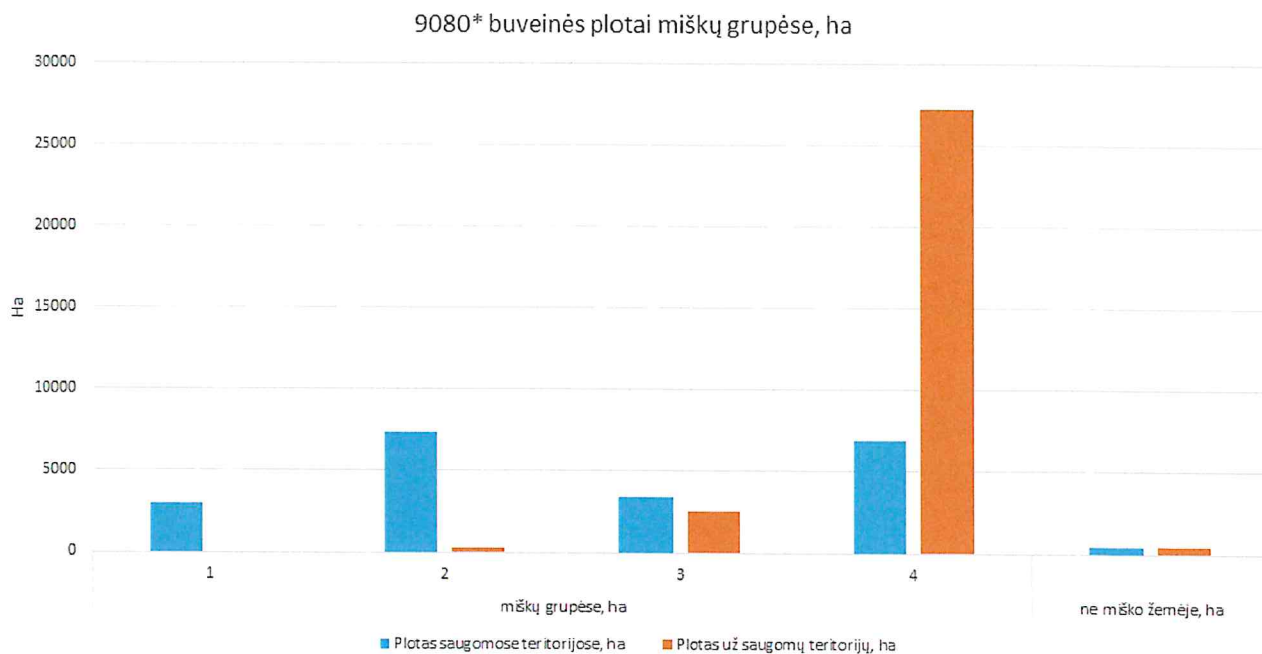
8 pav. 9020* Plačialapių ir mišriųjų miškų buveinės pasiskirstymas pagal miško grupes

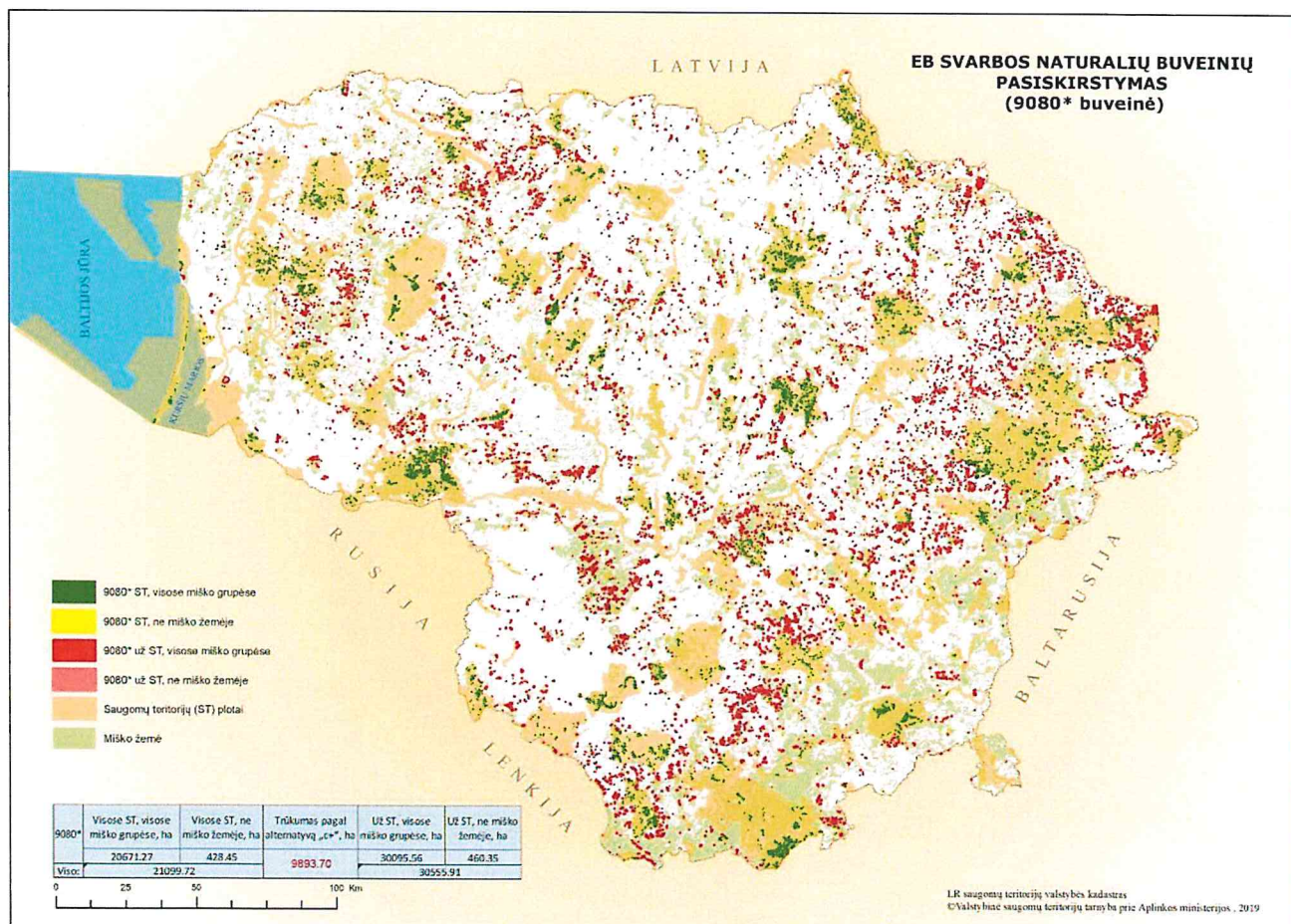
9 pav. 9020* Plačialapių ir mišriųjų miškų buveinės pasiskirstymas šalyje

5.4.4. 9080* Pelkėtų lapuočių miškų buveinė

Prioritetinė Buveinė. Nemaži šios Buveinės plotai yra už saugomų teritorijų ribų IV miškų grupėje (10 pav.). Saugant Buveinę visų saugomų teritorijų visose miško grupėse, išliktų 9 894 ha trūkumas (111 pav.), kurį reikia kompensuoti apsaugant dalį ir IV grupės Buveinių už saugomų teritorijų.

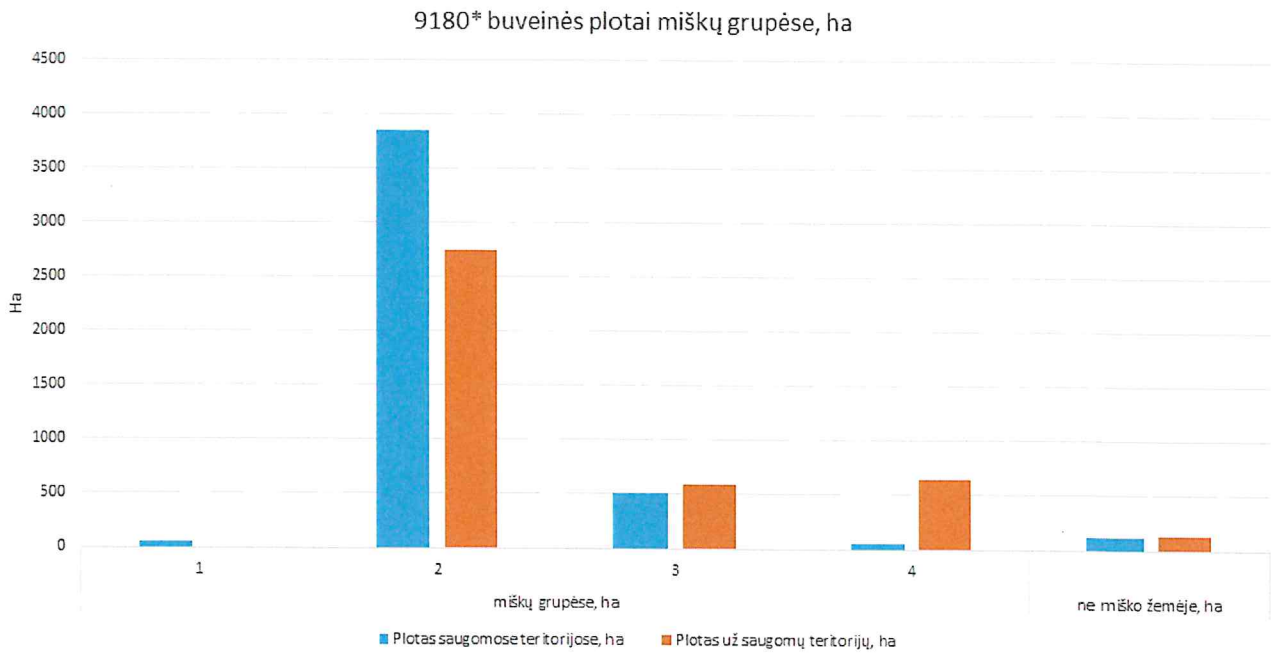
10 pav. 9080* Pelkėtų lapuočių miškų buveinės pasiskirstymas pagal miško grupes

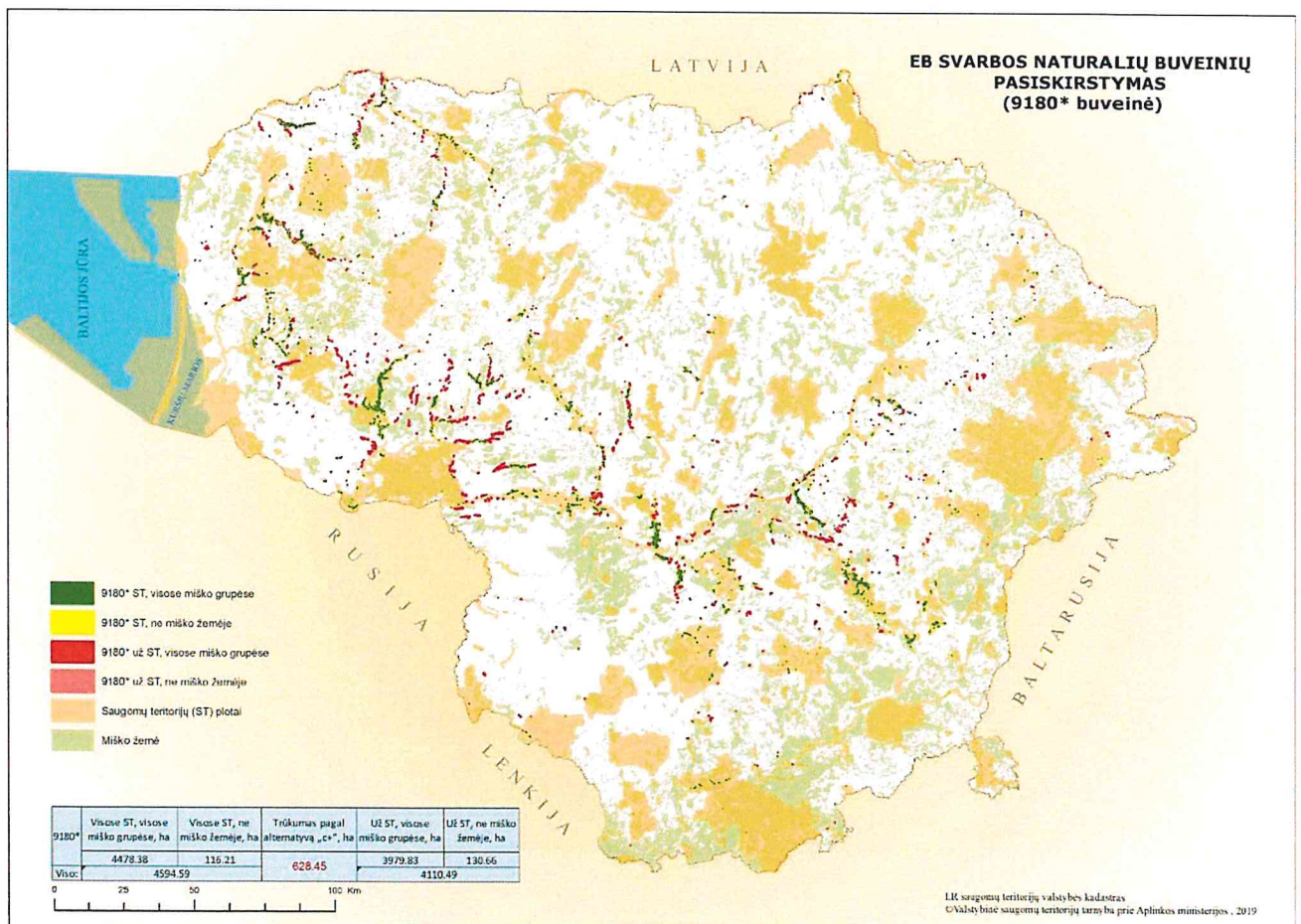
11 pav. 9080* Pelkėtų lapuočių miškų buveinės pasiskirstymas šalyje

5.4.5. 9180* Griovų ir šlaitų Buveinė

Prioritetinė Buveinė. Didelė šios Buveinės tipo miškų patenka į II grupę (12 pav.), kur už saugomų teritorijų ribų reikia atrinkti daugiau kaip 600 ha (13 pav.).

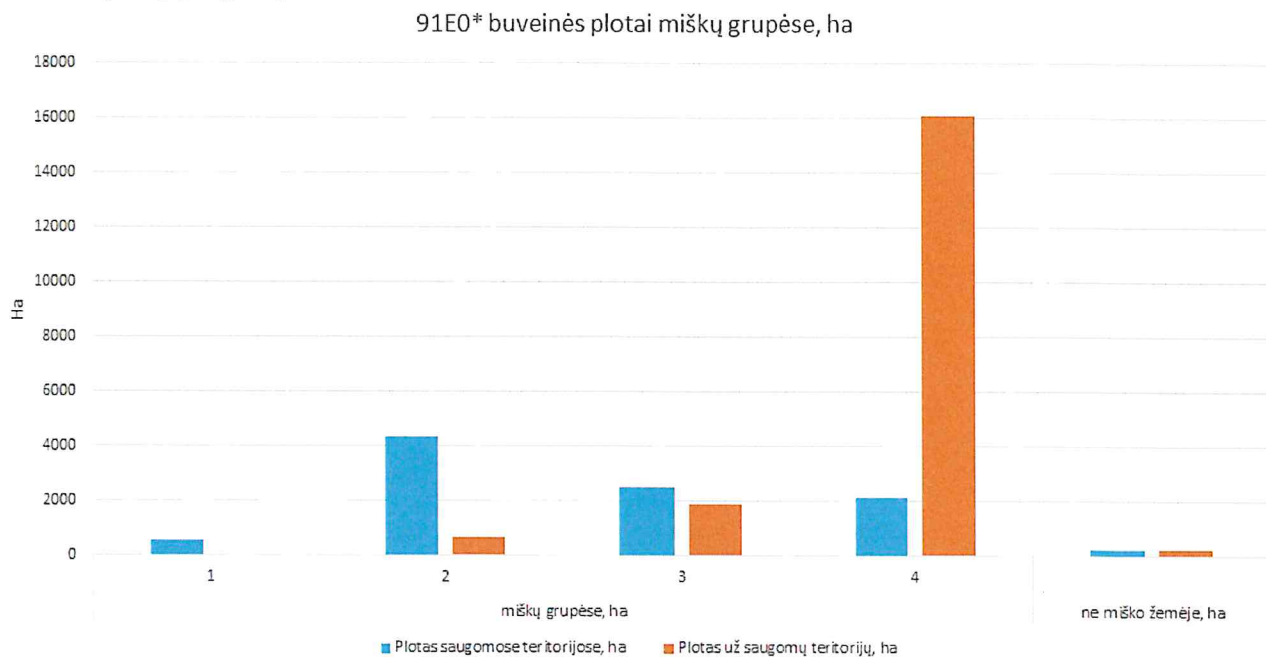
12 pav. 9180* Griovų ir šlaitų miškų buveinės pasiskirstymas pagal miško grupes

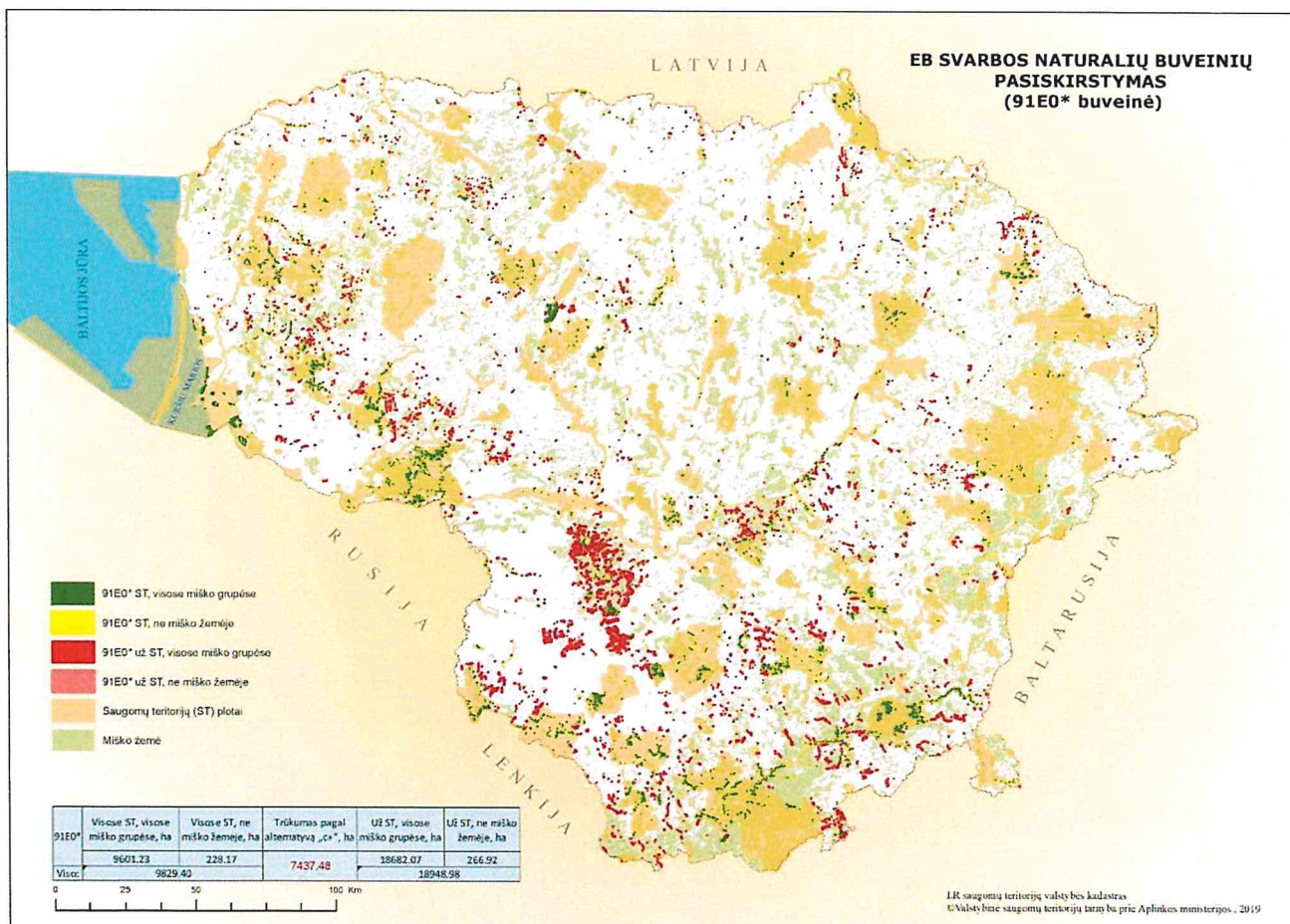
13 pav. 9180* Griovų ir šlaitų miškų buveinės pasiskirstymas šalyje

5.4.6. 91E0* Aliuviniai miškai

Prioritetinė Buveinė. Nemaži šios Buveinės plotai buvo kartografuoti apsaisėjusių (dėl senos melioracijos ar klimato kaitos) pelkinių lapuočių miškų (9080) vietose, nes dėl durpės skaidymosi vyksta augalijos supanašėjimas. Tokios Buveinės yra mažiau vertingos ir jose turėtų būti siekiama buvusio hidrologinio režimo ir buvusio Buveinės tipo atsikūrimo. Daugiausia aliuvinių miškų yra IV grupės miškuose (14 pav.), esančiuose už saugomų teritorijų ribų, kur būtina atrinkti trūkstamą apie 7 500 ha plotą (15 pav.).

14 pav. 91E0* Aliuvinių miškų buveinės pasiskirstymas šalyje

15 pav. 91E0* Aliuvinių miškų buveinės pasiskirstymas šalyje

5.6. A scenarijus: Buveinių kokybę reikšmingai mažinantys (toliau – ūkiniai) miško kirtimai nevykdomi visose kartografuotose EB svarbos natūraliose miško buveinėse visoje šalies teritorijoje (siekiamas apsaugos tikslas 100 %)

Ūkinių miško kirtimų uždraudimas visose kartografuotose Buveinėse visoje šalies teritorijoje, paliekant tik specialiųjų miško kirtimų ir atskirais atvejais sanitarinių miško kirtimų galimybę (tokie kirtimuose vyraujant biologinės įvairovės palaikymo kirtimams ir, esant neišvengiamai būtinybei, kitiems specialiesiems ir sanitariniams miško kirtimams), ekologiniu aspektu būtų palankiausias ir neginčijamai užtikrintų 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL 2004 m. specialusis leidimas, 15 skyrius, 2 tomas, p. 102) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES (OL 2013 L 158, p. 193) (toliau – Buveinių direktyva) nuostatų dėl natūralių buveinių palankios apsaugos būklės užtikrinimo įgyvendinimą. Laikantis subalansuotos (darnios) plėtros principų ir atsižvelgiant į Buveinių direktyvos 2 straipsnio 3 dalies nuostatą, kad taikant priemones pagal Buveinių direktyvą atsižvelgiama į ekonominius, socialinius ir kultūrinius reikalavimus, šis scenarijus nėra optimaliausias. Tačiau vertinant ekologiniu aspektu, visi ūkiniai miško kirtimai visoje šalyje turėtų būti uždrausti rečiausiose buveinėse dėl jų svarbos biologinei įvairovei: 9060 Spygliuočių miškai ant fluvioglacialinių ozų, 9070 Medžiais apaugusios ganyklos, 9190 Sausieji ąžuolynai, 91F0 Paupių guobynai. Šių buveinių plotai šalyje nėra dideli ir užima tik 1806 ha plotą (8 lentelė), tad jų išėmimas iš ūkinės veiklos nesukeltų žymesnių neigiamų ekonominių ir (ar) socialinių pasekmių.

8 lentelė. EB svarbos natūralių miško buveinių plotai šalies teritorijoje

Buveinių tipai	Iš viso šalyje, ha**		BAST tinkle, ha**			Iki atitikimo alternatyvai 20/60 proc. trūkstamas Buveinių plotas, ha
	miško žemėje, ha	ne miško žemėje, ha	miško žemėje, ha	ne miško žemėje, ha	dalis nuo šalyje inventorizuoto ploto, %***	
9010 *Vakarų taiga	57 240	295	22 449	99	39%	12 082
9020 *Plačialapių ir mišrūs miškai	16 369	94	3 923	10	24%	5 927
9050 Žolių turtingi eglynai	30 027	135	6 786	22	23%	
9060 Spygliuočių miškai ant fluvioglacialinių ozų	787	11	306	5	39%	
9070 Medžiais apaugusios ganyklos	134	303	37	148	42%	
9080 *Pelkėti lapuočių miškai	50 768	889	15 631	332	31%	14 980
9160 Skroblynai	15 182	139	5 068	37	33%	
9180 *Griovų ir šlaitų miškai	8 458	247	2 970	72	35%	2 176
9190 Sausieji ąžuolynai	273	2	54	0	19%	3
91D0 *Pelkiniai miškai	45 693	4 567	24 442	3 696	56%	2 010
91E0 *Aliuviniai miškai	28 283	495	6 519	166	23%	10 648
91F0 Paupių guobynai	290	6	158	2	54%	
91T0 Kerpiniai pušynai	6 944	227	1 889	128	28%	
Iš viso	260 448	7 410	90 231	4 716		47 827
		267 858		94 947		

* prioritetinės buveinės,

** Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie AM Metodinio analitinio centro (MAC) patikslinti duomenys,

*** spalvomis pažymėtas atitikimas alternatyvai 20/60 proc.: raudona – neatitinka, žalia – atitinka.

5.7. B scenarijus: miško kirtimai nevykdomi kartografuotose EB svarbos natūraliose miško buveinėse, esančiose BAST/V teritorijose

Europos Komisija 2018 m. gegužės 18 d. Lietuvai pateikė oficialų pranešimą dėl ES teisės pažeidimo procedūros Nr. 2018/2059 (pridedama). Jame nurodoma, kad EB svarbos teritorijų (Vietovių) sąrašas, kurį Lietuvos Respublika pateikė Europos Komisijai pagal Buveinių direktyvą yra nepakankamas. Tarp Europos Komisijos nurodytų buveinių tipų, kurioms saugoti Lietuvos teritorijoje Vietovių atrinkta ir pasiūlyta nepakankamai, yra devyni miškų buveinių tipai iš trylikos: 9180*Griovų ir šlaitų miškai, 9160 Skroblynai, 9070 Medžiais apaugusios ganyklos, 9050 Žolių turtingi eglynai, 9020 *Plačialapių ir mišrūs miškai, 9010 *Vakarų taiga, 91T0 Kerpiniai pušynai, 91F0 Paupių guobynai, 91E0 *Aliuviniai miškai. Atsižvelgiant į tai saugoti Buveines pagal šį scenarijų nepakanka, nes tai neužtikrina Buveinių direktyvos nuostatų tinkamo įgyvendinimo. Jeigu Buveinių direktyva nebus įgyvendinta, greta neigiamų ekologinių pasekmių Lietuvai teks mokėti baudas, kurios gali būti didesnės už ūkinių miško kirtimų ekonominę naudą Lietuvos biudžetui. Tuo pačiu tai sukeltų neigiamas socialines pasekmes ir darytų žalą šalies tarptautiniam prestižui. Todėl šis scenarijus atmestinas kaip nepalankus.

Scenarijus B nėra racionalus ir todėl, kad yra nemažai didelio ploto BAST/V, kurios pagal pirmą tikslą skirtos tik keletui gyvūnų rūšių, visai neatsižvelgiant į Buveinių koncentraciją. Tai reiškia, kad ekologinis poreikis/prioritetas tokiose BAST/V saugoti Buveines nėra didesnis, nei kituose III-IV gr. miškuose. Didelio ploto BAST/V, kuriose vyrauja III-IV gr. miškai ir visi kiti III-IV gr. miškai pagal Buveinių saugojimo aktualumą yra lygiaverčiai.

5.8. C scenarijus: miško kirtimai nevykdomi kartografuotose EB svarbos natūraliose miško buveinėse, esančiose BAST/V teritorijose, tokiam plote, kad neprioritetinių tipų Buveinių būtų apsaugota mažiausiai 20 % ploto ir prioritetinių tipų Buveinių – mažiausiai 60 % ploto. Jei BAST/V teritorijose tam tikrų tipų Buveinių nepakanka, miško kirtimai nevykdomi ir už BAST/V teritorijų ribų esančiuose miško plotuose tokiu mastu, kad kiekvienam Buveinių tipui atitinkamai būtų pasiekta ne mažesnė nei 20 ir 60 % ploto apsauga

Kartografuoti Buveinių plotai šalies teritorijoje pagal 2012-2014 metais įgyvendintą projektą „EB svarbos natūralių buveinių inventorizavimas visoje šalyje“ (BIGIS) ir Buveinių plotų atitikimas šiam scenarijui pateiktas 9 lentelėje.

Akivaizdu, kad net ir užtikrinus Buveinių apsaugą nuo ūkinių miško kirtimų visose esamose BAST/V teritorijose, 7 tipų miškų buveinės neatitiks šio apsaugos scenarijaus. Šio scenarijaus įgyvendinimui papildomai reikės apsaugoti dar 47 827 ha miško Buveinių šalies teritorijoje. Išanalizavus pilno C scenarijaus įgyvendinimo alternatyvas (9 lentelė) akivaizdu, kad atrinkus papildomas Vietoves be ūkinių miško kirtimų esamų nacionalinių saugomų teritorijų I ir IIA miškų grupių Buveinių plotuose (9 lentelės alternatyva "C") galime užtikrinti tik vieno tipo buveinės 9190 (Sausieji ažuolynai) pakankamumą pagal C scenarijų. Tačiau, kaip minėta nagrinėjant A scenarijų, šio tipo Buveinę dėl jos svarbos biologinei įvairovei tikslinga šalyje saugoti 100 %. Buveinėms, kurių apsaugos pakankamumo alternatyva "C" neišsprendžia, atrinkus papildomas Vietoves ir uždraudus jose ūkinius miško kirtimus nacionalinių saugomų teritorijų visų miškų grupių miškuose (9 lentelės alternatyva "C+") nors ir nepašalinamas, tačiau lyginant su alternatyva „C“, bendrai Buveinių nepakankamumas nepakankamumas nors ir nepašalinamas, tačiau lyginant su alternatyva „C“ sumažinamas 10 617 ha (t. y. nuo 38 032 ha pagal alternatyvą „C“ iki 27 416 ha pagal alternatyvą „C+“). Pagal alternatyvą „C+“ išlieka **5 buveinių nepakankamumas** (9010 *Vakarų taiga; 9020 *Plačialapių ir mišrūs miškai; 9080 *Pelkėti lapuočių miškai; 9180 *Griovų ir šlaitų miškai; 91E0 *Aliuviniai miškai), o **trūkstamas plotas užima apie 27 416 ha**. Atitinkamą šių Buveinių tipų plotą

reikia nedelsiant atrinkti ir apsaugoti suteikiant Vietovės statusą ir uždraudžiant ar apribojant ūkinius miško kirtimus už dabartinių saugomų teritorijų (nacionalinių ir „Natura 2000“ tinklo) ribų.

9 lentelė. Miško kirtimų nutraukimo EB svarbos natūralių miško buveinių plotuose skirtingų scenarijų analizė

EB buveinių tipai (kodai)	Prioritetiškumas (20/60)	Iš viso šalyje (100%), ha	Dabartinė būklė: BAST teritorijose I ir II miškų grupėje		Už BAST ribų kitose saugomose teritorijose I ir II miškų grupėje		Viso saugomose teritorijose I ir II miškų grupėje (5+7)	Scenarijus „C“: apsauga BAST visose miškų grupėse			Alternatyva „C“ (6+9)		Alternatyva „C+“: apsauga visose ST, visose miškų grupėse			Trūkumas pagal alternatyvą „C+“ (kiek reikia saugoti už ST ribų)	
			ha	%	ha	%		ha	+NMŽ ¹ , ha	%	ha	%	ha	+NMŽ ¹ , ha	%	ha	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
9010*	60	57 534,6	11 746,3	20	3 077,8	5	26	22 449,1	99,1	39	25 625,9	45	27 878,8	123,3	49	6 518,6	11
9020*	60	16 462,7	2 609,3	16	1 262,3	8	24	3 923,2	9,8	24	5 195,3	32	6 906,7	33,1	42	2 937,8	18
9050	20	30 161,9	3 490,7	12	1 443,1	5	16	6 786,2	21,5	23	8 250,8	27	10 386,3	40,9	35	-4 394,8	-15
9060	20	798,1	204,8	26	143,1	18	44	305,5	5,1	39	453,7	57	533,5	6,0	68	-379,8	-48
9070	20	436,8	18,8	4	28,6	7	11	36,7	148,0	42	213,3	49	73,4	183,7	59	-169,7	-39
9080*	60	51 655,7	8 446,7	16	1 862,5	4	20	15 631,0	332,3	31	17 825,7	35	20 671,3	428,4	41	9 893,7	19
9160	20	15 320,9	4 150,4	27	705,8	5	32	5 068,3	37,5	33	5 811,6	38	7 940,9	63,1	52	-4 939,9	-32
9180*	60	8 705,1	2 720,7	31	1 182,0	14	45	2 969,5	71,8	35	4 223,3	49	4 478,4	116,2	53	628,5	7
9190	20	275,0	26,0	9	2,3	1	10	53,5	0,0	19	55,8	20	57,7	0,0	21	-2,7	-1
91D0*	60	50 258,9	18 338,1	36	1 305,6	3	39	24 442,0	3696,2	56	29 443,8	59	27 439,8	3761,9	62	-1 046,3	-2
91E0*	60	28 778,1	3 936,3	14	1 005,6	3	17	6 519,1	165,7	23	7 690,4	27	9 601,2	228,2	34	7 437,5	26
91F0	20	295,6	113,9	39	8,7	3	41	157,9	1,5	54	168,1	57	196,4	3,4	68	-140,8	-48
91T0	20	7 170,9	366,4	5	221,6	3	8	1 888,8	127,9	28	2 238,2	31	2 593,9	132,0	38	-1 291,7	-18
Iš viso:		267 854,5	56 168,6		12 248,8			90 230,8	4 716,2		107 195,9		118 758,4	5 120,2		27 416,1	
								94 947,1					123 878,6				

¹ NMŽ - ne miško žemėje

6. ŠILTNAMIO EFEKTĄ SUKELIANČIŲ DUJŲ KAUPIMO ŪKININKAUJAMUOSE IR NEŪKININKAUJAMUOSE MIŠKUOSE PALYGINIMAS IR KLAUSIMŲ, SUSIJUSIŲ SU KLIMATO KAITA, SPRENDIMAI

Lietuvos ūkininkaujamuose miškuose, kasmet išauginant apie 17-18 mln. m³ medienos, 9-10 mln. m³ nukertant, apie 3,5 mln. m³ medienos stiebų prarandant dėl medžių žūties, apie 4,5 mln. m³ (26 %) medžių stiebų kaupiama miške. Tokiu būdu miške kasmet yra sukaupiama apie 1,5-1,6 mln. t anglies (C). Kirtimo atliekos, t. y. miške paliekamos šakos, kelmiai, šaknys, kaupiamą anglies (C) kiekį gali padidinti apie 10 %.

Uždraudus miško kirtimus, stiebų medienos kaupimas laikinai gali padidėti iki 1,5 karto, priklausomai nuo medyno amžiaus. 20 metų stebėjimai pastoviuose Nacionalinės miškų inventurizacijos (NMI) bareliuose, išskirtuose I-os grupės (rezervatiniuose) miškuose, kurių vidutinis medynų amžius – 75 metai, rodo, kad juose yra kaupiama apie 55 % medienos tūrio prieaugio. Medyne kaupiama prieaugio dalis su amžiumi mažėja. Pastovių barelių principu sukurto Dubravos rezervatinės apyrbės 20 metų monitoringo duomenys rodo, kad 90 metų amžiaus medyne kaupiama tik 10-15 % medienos tūrio prieaugio. Šioje apyrbėje daugiau nei 50 metų stebimo pastovaus tyrimo barelio duomenys rodo, kad 150 metų pušyne medienos tūrio prieaugis pilnai susilygina su žūvančių medžių tūrio dalimi. Taigi, ilgalaikėje perspektyvoje jokio anglies (C) kaupimo padidėjimo

rezervatiniuose miškuose tikėtis negalima. Priešingai, žuvusių medžių mediena, priklausomai nuo medžių rūšies suyra per 15-35 metus, todėl palaipsniui, per 15-20 metų, išivyrauja pusiausvyra tarp iškrentančio ir suirusio medienos kiekio, o dar vėliau sukauptos medienos dalis (Nacionalinės miškų inventorizacijos I miškų grupės duomenimis) mažėja. Be to, rezervatiniuose miškuose medynų plotai mažėja – jie palaipsniui degraduoja. Dubravos rezervatinėje apyrbėje nustatyta, kad kasmet degraduoja ir trako želdiniais pavirsta 1 % medynų ir tik 0,1 % po tam tikro laiko atsikuria. Savaime suprantama, kad neūkininkaujami miškai neatlieka kitos svarbios funkcijos – ūkininkaujamuose miškuose ne mažiau pusė nukirstos miškuose medienos, kaip atkuriamas išteklius, pavirsta ilgalaikiais gaminiiais, kurie anglį (C) užkonservuoja žymiai ilgesniam laikui nei sausuo liai. Kita dalis likvidinės medienos bei ilgalaikiai gaminiai jų naudojimo pabaigoje yra panaudojami energijos gamybai, žymia dalimi prisidedant prie iškastinio kuro pakeitimo atsikuriančiu.

Pagal Buveinėse esančių medynų sudėtį buvo įvertintas medynuose (žalių medžių biomaseje, sausuo lių biomaseje ir medienos produktuose, pagamintuose iš tuose miškuose nukirstų medžių) sukauptas anglies (kt CO₂ ekv.) kiekis ir jo dinamika 40 metų perspektyvoje. Taip pat įvertinta galima anglies san kaupų dinamika šiuose miškuose, apribojus ūkininkavimą (uždraudus bet kokius kirtimus). Palyginimui duomenys pateikiami sąlyginiam tūkst. ha plotui (10 lentelė).

10 lentelė. Anglies (C) kaupimo EB svarbos natūraliose miško buveinėse palyginimas pagal skirtingus scenarijus (duomenys pateikti kt CO₂ eq / 1000 ha plotui)

Anglies (C) kaupimo scenarijus	Metai				
	2020 m.	2030 m.	2040 m.	2050 m.	2060 m.
Tradicinio ūkininkavimo miške	372,4				
Medienos produktuose, be to	9,6				
Tradiciškai nenaudojamame miške	372,4	443,2	446,9	426,3	369,6
Medienos produktuose, be to	9,6 (0*)	0 (-0,9*)	0 (-9,6*)	0 (-17,0*)	0 (-23,7*)

*medienos produktų dalis, kurios trūksta miško nenaudojimo nuostoliams padengti

10 lentelėje pateikti duomenys apima tik du anglies kaupimo iš atmosferos kelius ir objektus: tiesioginį kaupimą miške ir kaupimą ilgalaikio vartojimo produktuose. Dėl duomenų ir normatyvų stokos (Leskinen *et. al.*, 2018) neapskaiytas trečias labai svarbus miško klimato kaitos švelninimo aspektas – sumažėjusios anglies emisijos į atmosferą dėl pakeitimo efekto (iškastinis kuras keičiamas biokuru, įvairūs pramonės produktai keičiami medienos ištekliais ir pan.). Tai yra žaliosios ekonomikos, kuria grindžiamas tolesnis pasaulinio ūkio vystymasis, efektyvumo matas (UN, 2015); Europos Parlamento ir Tarybos Reglamente (ES 2018/841) dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų ir absorbuojamų dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės, kiekio įtraukimo į 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją, taip pat pabrėžta, kad „padidinus tausų nukirsto medžio produktų naudojimą, išmetamą ŠESD kiekį galima gerokai apriboti dėl pakeitimo poveikio ir galima gerokai padidinti ŠESD absorbavimą iš atmosferos“. Mediena yra atsinaujinantis išteklius, atsinaujinantis natūralių gamtinių procesų (fotosintezės metu naudojant saulės energiją ir atmosferoje esantį anglies dioksidą) metu, todėl jos vaidmuo ir žaliajoje ekonomikoje, ir klimato kaitos švelnime yra labai reikšmingas. Vokietijoje atliktų tyrimų duomenimis neūkininkaujama miškų (angl. unmanaged forests) poveikis klimato kaitos švelninimui ilgalaikėje perspektyvoje yra 30 - 40 % mažesnis, palyginti su ūkininkaujama miškais (Klein *et al.*, 2013) dėl pakeitimo efekto nebuvimo.

Svarbu pažymėti, jog šalies energetikoje, namų ūkiuose 2017 m buvo sunaudota 6,5 mln. m³ medienos kilmės kuro, kas yra tolygu 1,2 mln.t naftos ekvivalento. Kirtimų uždraudimas buveinėse (pagal C scenarijų) sumažins medienos kilmės kuro panaudojimą 0,25 mln. t naftos ekvivalento.

Šiltėjančio klimato sąlygomis dažnėja ir intensyvėja ekstremalių audrų pakenkimai miškuose. Pakanka prisiminti 1992 – 1996 metus, kai dviejų metų laikotarpyje buvo sunaikintas trečdalis visos šalies eglynų, pagrinde vyresnio amžiaus. Vos po 15 metų škvalas nusiaubė 140 tūkst. ha pietų Lietuvos miškų, pagrinde pušynų. Buvo sunaikinta beveik 4 mln. m³ stiebų medienos. Tai buvo nemenkas iššūkis miškininkams normalaus ūkininkavimo sąlygomis, tačiau miškai buvo laiku atkurti, miškų degradacija neįvyko.

Bendros anglies (C) sankaupos medienoje pagal skirtingus objektus pateiktos 11 lentelėje.

11 lentelė. Anglies (C), sukauptos medienoje visos šalies miškuose ir EB svarbos natūraliose miško buveinėse, palyginimas

Mt CO₂ eq

Kaupiklis	Visa šalis	Visos Buveinės	Buveinės BAST/V teritorijose
Žali medžiai	640,61	94,96	32,67
Sausuoliai	25,16	5,01	1,71
Iš viso	665,77	99,97	34,38

7. MIŠKO KIRTIMŲ NUTRAUKIMO EB SVARBOS NATŪRALIŲ MIŠKO BUVEINIŲ PLOTUOSE ĮVERTINIMO EKONOMINIU, SOCIALINIU IR EKOLOGINIŲ ASPEKTAIS APIBENDRINIMAS IR IŠVADOS

- Lietuvos miškuose yra kartografiuota apie 60 tūkst. vnt. EB svarbos natūralių miško buveinių (toliau – Buveinės) apimančių 256,5 tūkst. ha miško žemės plotą, iš jų apie 90 tūkst. ha išskirta BAST/V teritorijose. 39 % visų Buveinių išskirta pušynuose, po 15-17 % eglynuose, beržynuose ir juodalksnynuose, 63 % valstybinės reikšmės, 30 % privačiuose miškuose. 62 % Buveinių išskirta I-os, 26 % – II-os, 11 % – III-ios ir 10 % – IV-os grupės miškuose.
- Miško kirtimų nutraukimas Buveinių plotuose turėtų tokias ekonomines pasekmes (vidutiniškai kasmet – 3.1-3.4 p. atveju):
 - tolygaus** miško naudojimo norma sumažėtų: A scenarijaus atveju – 2 611 ha, B – 684 ha, C – 1 558 ha;
 - pagrindiniais ir tarpiniais miško kirtimais iškertamos medienos kiekis sumažėtų: 1) esant **tolygiam** miško naudojimui – A scenarijaus atveju – 933 tūkst. m³ (pagrindiniai miško kirtimai) ir 467 tūkst. m³ (tarpiniai miško kirtimai) arba 1,40 mln. m³ (visi miško kirtimai), B – 251 ir 126 tūkst. m³ arba 0,38 mln. m³ (visi miško kirtimai), C – 550 ir 275 tūkst. m³ arba 0,83 mln. m³ (visi miško kirtimai) stiebų medienos, 2) esant **realiam pirmo dešimtmečio** miško naudojimui – A – 1842 ir 921 tūkst. m³ arba 2,76 mln. m³ (visi miško kirtimai), B – 402 ir 201 tūkst. m³ arba 0,60 mln. m³ (visi miško kirtimai), C – 743 ir 371 tūkst. m³ arba 1,11 mln. m³ (visi miško kirtimai);
 - vertinant nenukirsto miško kainomis neiškirstos medienos vertė sudarytų: 1) **tolygaus** miško naudojimo atveju – A scenarijus – 45,3 mln. eurų, B – 12,4 mln. eurų, C – 26,4 mln. eurų, 2) **realaus pirmo dešimtmečio** miško naudojimo atveju – A – 84,8 mln. eurų, B – 19,0 mln. eurų, C – 36,2 mln. eurų;
 - dėl miško kirtimų apimčių sumažėjimo į valstybės biudžetą sumokami mokesčiai mažėtų (**tolygaus** miško naudojimo požiūriu): 1) iš valstybinių miškų – A scenarijus – 13,02 mln. eurų, B – 4,05 mln. eurų, C – 7,79 mln. eurų, 2) iš privačių miškų – A – 2,0 mln. eurų, B – 0,4 mln. eurų, C – 1,1 mln. eurų;
 - galimų kompensacijų privačių miškų savininkams už uždraustus pagrindinius miško kirtimus dydis sudarytų: A scenarijaus atveju – 211 mln. eurų (vienkartinė kompensacija už šiuo metu

esančius brandžius medynus) ir 487 mln. eurų (vienkartinė kompensacija nebrandiems medynams sulaukus brandos amžiaus), B – 34 ir 125 mln. eurų, C – 79 ir 223 mln. eurų; šiuo atveju kompensacijos galėtų būti mokamos ES lėšomis; be to, svarstytinas dalies miškų išpirkimas.

3. Miško kirtimų nutraukimas Buveinių plotuose turėtų tokias socialines pasekmes (**tolygaus** miško naudojimo požiūriu):
 - 3.1. įvertinant tiesiogiai su darbais miške (kirtimais) susijusias darbo vietas tiek VĮ Valstybinių miškų urėdijoje, tiek jos pasitelkiamose rangos įmonėse, tikėtinas darbo vietų sumažėjimas būtų: A scenarijus – 773 darbuotojų, B – 240 darbuotojai, C – 463 darbuotojai;
 - 3.2. įvertinant tiesiogiai su darbais miške (kirtimais) susijusias darbo vietas privačių miškų atveju, tikėtinas darbo vietų sumažėjimas būtų: A scenarijus – 335 darbuotojai, B – 63 darbuotojai, C – 186 darbuotojai;
 - 3.3. galimi darbo vietų pokyčiai kituose sektoriuose, mažėjant kirtimo apimtims, dėl objektyvių kriterijų stokos nevertinti;
 - 3.4. dalis esamų darbo vietų gali būti išlaikytos arba sukurtos naujos Buveinėms saugoti ar atkurti.
4. Europos Komisija dėl „Natura 2000“ tinklo diskutuoja su Lietuva nuo 2011 metų, o 2015 m. pradėjo neformalią paklausimo (*EU Pilot*) procedūrą. Europos Komisija Lietuvai yra pateikusi 2018 m. gegužės 18 d. oficialų pranešimą dėl Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūros Nr. 2018/2059, kuriame nurodoma, kad Europos bendrijos svarbos teritorijų (Vietovių) sąrašas, kurį Lietuvos Respublika pateikė Europos Komisijai pagal Buveinių direktyvą, yra nepakankamas.
5. Laikantis darnios plėtros principų ir atsižvelgiant į Buveinių direktyvos 2 straipsnio 3 dalies nuostatą, kad taikant priemones pagal Buveinių direktyvą atsižvelgiama į ekonominius, socialinius ir kultūrinius reikalavimus, A scenarijus nėra priimtinas. Vertinant ekologiniu aspektu visi ūkiniai kirtimai visoje šalyje galėtų būti uždrausti rečiausiose miškų buveinėse dėl jų svarbos biologinei įvairovei: 9060 Spygliuočių miškai ant fluvioglacialinių ozų, 9070 Medžiais apaugusios ganyklos, 9190 Sausieji ažuolynai, 91F0 Paupių guobynai. Šių buveinių plotai šalyje nėra dideli ir sudaro 1806 ha plotą, todėl jų išėmimas iš ūkinės veiklos neatneš žymesnių neigiamų ekonominių ir (ar) socialinių pasekmių.
6. Saugoti Buveines pagal B scenarijų nepakanka, nes tai neužtikrina Buveinių direktyvos nuostatų tinkamo įgyvendinimo. Jeigu Buveinių direktyva nebus įgyvendinta, greta neigiamų ekologinių pasekmių Lietuvai tektų mokėti baudas, be to, tai sukeltų neigiamas socialines pasekmes ir darytų žalą šalies tarptautiniam prestižui.
7. C scenarijui įgyvendinti nepakanka papildomas Vietoves atrinkti nacionalinėse saugomose teritorijose. Tai padarius išlieka 5 miškų buveinių tipų nepakankamumas (9010 *Vakarų taiga; 9020 *Plačialapių ir mišrūs miškai; 9080 *Pelkėti lapuočių miškai; 9180 *Griovų ir šlaitų miškai; 91E0 *Aliuviniai miškai), o trūkstamas plotas užima apie 27 416 ha.
8. Būtina tęsti Buveinių atrinkimą maksimaliai optimizuojant saugomų teritorijų tinklą Lietuvos miškuose bei siekiant maksimaliai panaudoti darniam miško ūkiui svarbiausias ekonomines, socialines bei ekologines miškų teikiamas paslaugas.
9. Lietuvoje inventorizuotos miško buveinės 267,9 tūkst. ha plote gali potencialiai sukurti virš 618 mln. eurų tiesioginės ir netiesioginės naudos kasmet. Vertinant BAST tinkle esantį apie 95 000 ha miškų buveinių plotą, jų teikiama kasmetinė nauda sudaro virš 219 mln. eurų. Optimizavus Lietuvoje Natura 2000 tinklą, saugant 20 % neprioritetinių ir 60 % prioritetinių miškų buveinių, turėtų būti saugoma apie 142,8 tūkst. ha miškų plotas; šiuose miškuose sukuriama kasmetinė nauda sudarytų apie 330 mln. eurų. Ekonominiai ekosisteminių paslaugų vertinimai rodo, kad miškų ekosisteminių paslaugų metinė vertė yra beveik 1,5 karto didesnė nei medienos vertė

vienkartinio miško iškirtimo atveju. Pažymėtina, kad tradiciniu būdu ūkininkaujama miškų sukuriama medienos ir kitų ekosisteminių paslaugų vertė šioje Pažymoje nevertinta.

10. Sunykusių Buveinių ir jų kertinių rūšių atkūrimas finansiškai būtų gerokai brangesnis nei esamo potencialo išsaugojimas. Pavyzdžiu gali būti Lietuvos gamtos fondo vykdomas LIFE projektas „Ekologinio tinklo nuo brandžių medžių priklausomiems organizmams sukūrimas“, pagal kurį keleto teritorijų sutvarkymas kainuos per 1 mln. eurų. Degradavusių Buveinių atkūrimui Lietuva kasmet išleidžia virš 1 mln. eurų. Nesaugant dar nesunaikintų Buveinių, ateityje šios išlaidos gali padidėti dešimtis kartų.
11. Kirtimams miško buveinėse nukreipti į įvairiamatį, būdingos rūšinės sudėties ir vertikaliosios struktūros medyno formavimą ir užtikrinti palankią šių natūralių miško buveinių apsaugos būklę, būtina parengti rekomendacijas kirtimų miško buveinėse projektavimui ir atitinkamai patikslinti miško buveinių apsaugos ir tvarkymo reikalavimus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. 276.
12. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kaupimo požiūriu, jei būtų nutrauktas miško naudojimas Buveinėse, išskirtini: 1) medienos tūrio ir anglies (C) sancaupų medyne didėjimo laikotarpis, 2) vėlesnis pusiausvyros ir 3) palaipsninis medienos tūrio mažėjimo ir suformuoto medyno irimo laikotarpis, kurio metu šiltnamio efektą sukeliančių dujų – anglies (C) emisijos medyne viršija absorbcijas.
13. Remiantis Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programos pavyzdžiu, 2021-2027 m. KPP laikotarpiu saugant 20 % prioritetinių ir 60 % neprioritetinių buveinių kasmet galėtų būti panaudota apie 6 mln. eurų kompensacinių išmokų iš Lietuvos kaimo plėtros programos (visu programiniu laikotarpiu – apie 42 mln. EUR).

— o —

8. PRIEDAI IR PANAUDOTI ŠALTINIAI

Priedama

1. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018-11-13 pavedimas Nr. D18-56 „Dėl plynųjų miško kirtimų mažinimo ir Europos Bendrijos svarbos natūralių miško buveinių apsaugos miškuose“ (2 lapai).
2. Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018-05-18 raštas „Dėl pradėtos Europos komisijos Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūros Nr. 2018/2059 oficialaus pranešimo dėl direktyvos 92/43/EEB netinkamo taikymo“ (32 lapai).
3. Miško kirtimų nutraukimo EB svarbos natūralių miškų buveinių plotuose ekonominiu ir socialiniu aspektais suvestiniai rezultatai (1 lapas).

Pažymą ir atskiras jos dalis rengė:

- 1) Valstybinė miškų tarnyba: įvadinė dalis, 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8 skyriai.
- 2) VĮ Valstybinių miškų urėdija: įvadinė dalis, 3, 4, 7 skyriai.
- 3) Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos: įvadinė dalis, 5, 7, 8 skyriai.

Šaltiniai

1. 2018 m. balandžio 17 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas. Byla C-441/17. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1538636423481&uri=CELEX:62017CJ0441>
2. ES Biologinės įvairovės strategija iki 2020 m. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52011DC0244>
3. Biologinės įvairovės konvencija. Valstybės žinios, 1995-08-23, Nr. 69-1662.
4. Costanza, R., d'Arge, R., de Groot, R., Farber, S., Grasso, M., Hannon, B., Naeem, S., Limburg, K., Paruelo, J., O'Neill, R.V., Raskin, R., Sutton, P., van den Belt, M., (1997). The value of the world's ecosystem services and natural capital. *Nature* 387, 253–260.
5. EEA. (2016). European forest ecosystems. State and trends. Europos aplinkosaugos agentūra, Kopenhaga.
6. Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija. Valstybės žinios, 1996-09-27, Nr. 91-2126.
7. Klein, D., Höllerl, S., Blasche, M., Schulz, Ch., 2013. The Contribution of Managed and Unmanaged Forests to Climate Change Mitigation – A Model Approach at Stand Level for the Main Tree Species in Bavaria. *Forests*, Vol. 4, 43-69; doi:10.3390/f4010043.
8. Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų planas. TAR, 2015-01-15, Nr. 657.
9. Kurlavičius P. 2006. Biologinės įvairovės apsauga valstybiniuose miškuose. LOD, 152 p.
10. Leskinen, P., Cardellini, G., Gonzalez-Garcia, S., Hurmekoski, E., Sathre, R., Sepalla, J., Smyth, C., Stern, T., Verkerk, P. J., 2018. Substitution effects of wood-based products in climate change mitigation. *From Science to Policy*, 7, European Forest Institute.
11. Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas. Valstybės žinios, 1999-07-09, Nr. 60-1944.
12. Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas. Valstybės žinios, 1997-11-28, Nr. 108-2726.
13. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas. Valstybės žinios, 1994-12-14, Nr. 96-1872.
14. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. Valstybės žinios, 1993-11-24, Nr. 63-1188.
15. Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymas. Valstybės žinios, 2001-12-29, Nr. 110-3987.
16. Lietuvos Respublikos miškų valstybės kadastro duomenys. Valstybinė miškų tarnyba, Kaunas, 2018.12.01.

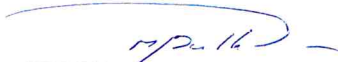
17. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1998.09.30 įsakymas Nr. 194 „Dėl nenukirsto valstybinio miško kainų“.
18. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018.09.25 įsakymas Nr. D1-849 „Dėl nenukirsto valstybinio miško kainų indeksavimo koeficientų patvirtinimo“.
19. Medienos tūrio lentelės, 4 pataisyta ir papildyta laida. Kaunas, Naujasis lankas, 190 p.
20. Lietuvos miškų statistika. NMI 2017. Nacionalinė miškų inventorizacija atrankiniu metodu, 2013-2017. Ataskaita. Valstybinė miškų tarnyba, Kaunas, 205 p.
21. Millennium Ecosystem Assessment (2005) Ecosystems and Human Well Being Synthesis. Island Press, Washington DC.
22. Mizaras, S., Brukas, V., Mizaraitė, D. (2015) Miškų tvarkymo darnumo vertinimas: ekonominiai ir socialiniai aspektai. Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro filialas, Miškų institutas. Lututė, Kaunas.
23. Naruševičius, V., Matiukas, G. (2011). Introducing the concept of ecosystem services: inventory and economic valuation on local scale in Lithuania. Sustainable development strategy and practise, 1 tomas, 5 nr., 120-136 psl.
24. Smith, A.C., P.A. Harrison, M. Pérez Soba, F. Archaux, M. Blicharska, B.N. Egoh, T. Erős, N. Fabrega Domenech, Á.I. György, R. Haines-Young, S. Li, E. Lommelen, L. Meiresonne, L. Miguel Ayala, L. Mononen, G. Simpson, E. Stange, F. Turkelboom, M. Uiterwijk, C.J. Veerkamp, V. Wyllie de Echeverria. (2017). How natural capital delivers ecosystem services: A typology derived from a systematic review. Ecosystem Services, Volume 26, Part A, 111-126 psl.
25. P. ten Brink, S. Bassi, T. Badura, S. Gantioler, M. Kettunen, L. Mazza, K. Hart, M. Rayment, M. Pieterse, E. Daly, H. Gerdes, M. Lago, S. Lang, A. Markandya, P. Nunes, H. Ding, R. Tinch, I. Dickie. 2013. Estimating the Overall Economic Value of the Benefits provided by the Natura 2000 Network. Final Synthesis Report to the European Commission, DG Environment on Contract 07.0307/2010/581178/SER/B3, Brussels 2011. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2779/41957.
26. United Nations, 2015. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E.

Valstybinės miškų tarnybos
direktorius

A. Kasperavičius

VĮ Valstybinių miškų urėdijos
direktorius

M. Pulkauninkas

Valstybinės saugomų teritorijų
tarnybos prie Aplinkos ministerijos
direktorius

A. Stanislovaitis

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTRAS

PAVEDIMAS DĖL PLYNUJŲ MIŠKO KIRTIMŲ MAŽINIMO IR EUROPOS BENDRIJOS SVARBOS NATŪRALIŲ MIŠKO BUVEINIŲ APSAUGOS MIŠKUOSE

2018 m. lapkričio 13 d. Nr. *D18-56*
Vilnius

Atsižvelgdamas į darbo grupės, sudarytos Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. spalio 3 d. įsakymu Nr. D1-864 „Dėl darbo grupės sudarymo“ (toliau – Darbo grupė), 2018 m. spalio 15 d. siūlymus „Darbo grupės siūlymai dėl plynųjų miško kirtimų mažinimo valstybiniuose miškuose“:

p a v e d u:

1. Gamtos apsaugos ir miškų departamento direktoriui įvertinti Darbo grupės siūlymus dėl miško kirtimų ribojimo II ir III grupės miškuose, IVA miškų grupės regioninių parkų valstybiniuose miškuose, paukščių apsaugai svarbiose teritorijose, buveinių apsaugai svarbiose teritorijose (toliau – BAST) ir vietovėse, atitinkančiose gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus ir įrašytose į sąrašą, skirtą pateikti Europos Komisijai, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. balandžio 22 d. įsakymu Nr. D1-210 (toliau – Vietovės), esančiuose Europos Bendrijos (toliau – EB) svarbos natūralių miško buveinių plotuose ir iki 2018 m. gruodžio 31 d. parengti žemiau įvardintų teisės aktų pakeitimų atitinkamus projektus bei pradėti jų derinimo su visuomene procesą:

1.1. Lietuvos Respublikos miškų įstatymo pakeitimo įstatymo;

1.2. Miškų priskyrimo miškų grupėms normatyvų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 1171 „Dėl Miškų priskyrimo miškų grupėms tvarkos aprašo ir miškų priskyrimo miškų grupėms normatyvų patvirtinimo“;

1.3. Miško kirtimų taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. D1-79 „Dėl Miško kirtimų taisyklių patvirtinimo“.

2. Valstybinės miškų tarnybos direktoriui kartu su VĮ Valstybinių miškų urėdijos direktoriumi ir Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos direktoriumi iki 2018 m. gruodžio 31 d. atlikti vertinimą dėl galimo poveikio ekonominiu, socialiniu ir ekologiniu (Natura 2000 tinklo pakankamumo) aspektais, jeigu būtų taikomi šie pagrindinių ir kitų buveinės kokybę reikšmingai mažinančių miško kirtimų EB svarbos natūralių miško buveinių plotuose, esančiuose visų nuosavybės formų miškuose, nutraukimo scenarijai:

a) miško kirtimai nevykdomi visose kartografuotose EB svarbos miško buveinėse visoje

šalies teritorijoje (siekiamas apsaugos tikslas 100 proc.);

b) miško kirtimai nevykdomi kartografuotose EB svarbos miško buveinėse, esančiose BAST ir Vietovių teritorijose;

c) miško kirtimai nevykdomi kartografuotose EB svarbos miško buveinėse, esančiose BAST ir Vietovių teritorijose, tokiame plote, kad neprioritetinių tipų buveinių būtų apsaugota mažiausiai 20 proc. ploto ir prioritetinių tipų buveinių – mažiausiai 60 proc. ploto. Jei BAST ir Vietovių teritorijose tam tikrų buveinių tipų nepakanka, miško kirtimai nevykdomi ir už BAST ir Vietovių teritorijų ribų esančiuose miško plotuose. Tokie plotai prioriteto tvarka turi būti numatyti pirmiausiai kitose saugomose teritorijose, jų nepakankant – už saugomų teritorijų ribų, tokiu mastu, kad kiekvienam buveinių tipui atitinkamai būtų pasiekta ne mažesnė nei 20 ir 60 proc. ploto apsauga.

3. VĮ Valstybinių miškų urėdijos direktoriui užtikrinti, kad planuojant 2019 m. miško kirtimus kartografuotos EB svarbos buveinės, esančios BAST ir Vietovių teritorijose, nepatektų į pagrindiniais miško kirtimais kertamų biržių sąrašus. Ši pavidimo nuostata galioja iki minėtų EB svarbos miško buveinių apsaugos tikslų nustatymo ir būtinų apsaugos priemonių įteisinimo, bet ne ilgiau nei iki 2019 m. pabaigos.

Aplinkos ministras

Kęstutis Navickas

**EUROPOS TEISĖS DEPARTAMENTAS
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS**

Valstybės biudžetinė įstaiga, Vilniaus g. 23-7A, LT-01402 Vilnius, tel. 8 706 63 687, faks. 8 706 63 679,
el. p. etd@etd.lt. Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188600362

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai

2018-05-18

**DĖL PRADĖTOS EUROPOS KOMISIJOS EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS PAŽEIDIMO
PROCEDŪROS NR. 2018/2059 OFICIALAUS PRANEŠIMO DĖL DIREKTYVOS
92/43/EEB NETINKAMO TAIKymo**

Laikydami Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. sausio 9 d. nutarimu Nr. 21 patvirtintų Europos Sąjungos reikalų koordinavimo taisyklių 64 punkto nuostatų, teikiame Europos Komisijos oficialų pranešimą dėl Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūros Nr. 2018/2059 dėl 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (toliau – Direktyva 92/43/EEB) netinkamo taikymo, kiek tai susiję su siūlomų Bendrijos svarbos teritorijų (sBST) sąrašu. Pažymėtina, kad šis klausimas prieš tai buvo svarstytas Europos Komisijos paklausimo stadijoje (*EU Pilot* Nr. 7654/15/ENVI).

Atsižvelgdami į atsakymo Europos Komisijai pateikimo terminą ir laikydami Europos Sąjungos reikalų koordinavimo taisyklių 66 punkto, prašome ne vėliau kaip **iki 2018 m. birželio 18 d.** Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pastaboms pateikti parengtą ir suderintą su Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija (prireikus ir su kitomis valstybės institucijomis) atsakymo Europos Komisijai projektą. Atitinkamai pasirašytą ir nuskenuotą atsakymo projektą su lydraščiu Europos teisės departamentui prašome taip pat pateikti LINESIS Europos Sąjungos teisės pažeidimų procedūros sistemoje.

PRIDEDAMA: 2018 m. gegužės 17 d. Europos Komisijos oficialus pranešimas Nr. 2018/2059, persiųsti 2018 m. gegužės 18 d. Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje raštu Nr. (76.2.6.)S76-395 (30 lapų).

Generalinis direktorius

Deividas Kriaučiūnas

Laima Bendoraitytė, tel. 706 63 891, el. p. laima.bendoraityte@etd.lt

Miško kirtimų nutraukimo EB svarbos natūralių miškų buveinių plotuose ekonominiu ir socialiniu aspektais suvestiniai rezultatai

Rodikliai			Scenarijus												
			A, visos Buveinės				B, Buveinės BAST/V teritorijose				C, Buveinės, saugant 60% prior. ir 20% neprior.				
			V	P	R	Iš viso	V	P	R	Iš viso	V	P	R	Iš viso	
Plotas, tūkst. ha			161,1	76,4	19,0	256,5	67,1	16,9	5,5	89,5	93,3	32,6	9,3	135,2	
iš jo pagal miškų grupes, tūkst. ha			I – 15,1, II – 64,4, III – 29,8, IV – 147,2				I – 14,9, II – 41,0, III – 13,2, IV – 20,4				I – 15,3, II – 46,6, III – 17,4, IV – 55,8				
Brandžių medynų plotas, tūkst. ha			42,1	23,0	4,0	69,1	10,9	3,6	0,8	15,3	19,1	8,5	1,8	29,4	
iš jo pagal m. grupes, tūkst. ha			II – 3,6, III – 10,4, IV – 55,1				II – 2,3, III – 4,8, IV – 8,2				II – 2,5, III – 6,2, IV – 20,7				
Miško naudojimo metinė norma, ha:															
tolygi			1501	884	226	2611	464	163	57	684	910	499	149	1558	
pirmo dešimtmečio			2612	2302	269	5182	677	356	58	1092	1184	851	120	2155	
Ekonominiai praradimai	medžių tūrio, tūkst. m ³	tolygus	869	424	107	1400	270	80	27	377	520	236	69	825	
		realus	1517	1122	124	2763	398	179	27	603	678	383	53	1114	
	nenukirto miško vertė, mln. EUR	tolygus	28,7	13,1	3,4	45,3	9,0	2,5	0,9	12,4	17,1	7,2	2,2	26,4	
		realus	48,6	33,0	3,1	84,8	12,8	5,5	0,7	19,0	22,3	12,5	1,4	36,2	
	mokesčiai į biudžetą, mln. EUR	privalomi, 15%	tolygus	6,7	-	-	-	2,1	-	-	-	4,0	-	-	-
			realus	11,7	-	-	-	3,1	-	-	-	5,2	-	-	-
		pelno mokesčiai	tolygus	1,3	-	-	-	0,4	-	-	-	0,8	-	-	-
			realus	2,3	-	-	-	0,6	-	-	-	1,0	-	-	-
		pelno įmoka	tolygus	5,0	-	-	-	1,6	-	-	-	3,0	-	-	-
			realus	8,8	-	-	-	2,3	-	-	-	3,9	-	-	-
iš viso		tolygus	13,0	2,0	0,5*	15,5	4,1	0,4	0,1*	4,6	7,8	1,1	0,3*	9,2	
		realus	22,8	5,2	0,6*	28,6	6,0	0,8	0,1*	6,9	10,1	1,8	0,3*	12,2	
Kompensacijos privačių miškų savininkams	vienkar- tinės, mln. EUR	už brandžius	-	211	-	-	-	34	-	-	-	82	-	-	
		už nebrandžius	-	487	-	-	-	125	-	-	-	232	-	-	
	iš viso		-	698	-	-	-	159	-	-	-	314	-	-	
kasmetinės už tarpinius kirtimus, mln. EUR		-	3,4	-	-	-	0,7	-	-	-	1,9	-	-		
Darbo vietos	miško ruošoje, miškininkystėje	tolygus	773	335	85	-	240	63	21	-	463	186	55	-	
		realus	1350	886	98	-	354	141	21	-	603	303	42	-	
	sezoniniai ¹ miško sodinime ir medelynuose	tolygus	782	339	86	-	243	64	22	-	468	189	55	-	
		realus	1365	898	99	-	358	143	22	-	610	306	42	-	
	medienos pramonėje, energetikoje	tolygus	-	-	-	2333	-	-	-	628	-	-	-	1375	
		realus	-	-	-	4605	-	-	-	1005	-	-	-	1857	

Pastaba: V – valstybiniai, P – privatus, R – miškai, skirti nuosavybės teisėms atkurti; * - proporcingai privatiems miškams; ¹ – vertinant sezoninių darbuotojų skaičių, laikyta, kad jų užimtumas 6 mėn. per metus.